

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Lasten kansio

Miten edistää osallisuutta lastenkodissa

Christopher Cousinerie

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2019)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Christopher Cousinerie
Opinnäytetyön nimi: Lasten kansio – Miten edistää osallisuutta lastenkodissa?
Sivumäärä: 33 ja 17 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Jenny Honka
Työn tilaaja(t): Turun kaupungin hyvinvointitoimiala – Lakkatien erityislastenkoti

---

Kyseisen opinnäytetyön tarkoitus oli laatia konkreettinen tuotos, joka edistäisi osallisuutta lastenkodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää valmiina olevat osallisuuden menetelmät lastensuojelussa, jonka lisäksi oli keksittävä muuta sisältöä tuotokseen, joka tukisi osallisuuden käsitettä.

Lakkatien erityislastenkoti toimii tilaajana. Lakkatien erityislastenkoti on yksi Turun kaupungin lastensuojeluyksiköistä, joka tarjoaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvatusta lapsille ja nuorille. Lakkatien erityislastenkodissa on 3 osastoa, joissa on 6 asiakaspaikkaa. Perhetyö on myös olennainen osa Lakkatien erityislastenkodin työskentelyssä lapsien huolenpidon lisäksi. Arvot, jotka ohjaavat työskentelyä Lakkatien erityislastenkodissa ovat vastuullisuus, vaikuttavuus ja osallisuus. Opinnäytetyö on tullut toiveena Lakkatien erityislastenkodin kautta, mutta keskittyy kokonaisvaltaisesti useampaan Turun kaupungin lastenkoteihin.

Osallisuus on ollut tämän vuosikymmenen aikana iso puheenaihe. Yhteiskunnassa on jatkuvasti pyritty edistämään osallisuutta, joka menee käsi kädessä yhteisöllisyyden kanssa. Lapsilla on oikeus informaatioon vaikuttamismahdollisuuksista ja heillä on oikeus saada oma ääni kuuluviin, erityisesti itseään koskeissa asioissa.

Kehittämistyön menetelminä käytin havainnointia, Benchmarkingia ja ryhmähaastatteluja. Havainnointia toteutin kevään ja kesän läpi vuonna 2019, jonka aikana myös käytin Benchmarkingia kahden eri tahon kautta. Benchmarkingin avulla löysin eri tapoja osallisuuden esiintuomiselle sekä sisältöä konkreettiseen tuotokseen. Ryhmähaastatteluja pidin kevään alussa ja syksyn alussa. Kaikista näistä menetelmistä keräsin aineistoa konkreettiseen tuotokseen, joka osoittautui kansion muotoon. Tuotokseksi tulosten ja aineiston myötä muodostui Lasten kansio, johon tuotiin esiin osallistamisen menetelmät, sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet, rajoituspäätökset, lasten oikeudet ja yleismaalliset säännöt, jotka pätevät jokaisessa lastenkodissa.

Kehittämistyön aineisto ja konkreettinen tuotos vastasi tilaajan tarpeeseen ja oli kelvollinen useampaan lastenkotiin. Lasten kansio jaettiin useamman lastenkodin kesken, jotta voivat muokata sen oman näköiseksi ja jakaa niitä lastensuojeluyksikön lapsille.

Asiasanat: Lastensuojelu, Osallistaminen, Osallisuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Bachelor's Degree

Author: Christopher Cousinerie
Title: The Children's Folder – How to promote participation in a children's home
Number of Pages: 33 and 17 attachment pages
Supervisor(s): Senior Lecturer Jenny Honka
Subscriber(s): The Welfare Department of Turku

The purpose of this final thesis was to create an children's folder that would promote participation in children's home. The goal was to review already existing participatory methods in child protection services and produce information for the folder in order to support participation.

The subscriber of this work is Lakkatie Children's Home, which is part of the Welfare Department of the City of Turku. It is one of the many municipal child protection units in Turku. Lakkatie Children's Home provides physical, mental and social help for 7–17-year-old children. The Children's Home has three sections, which includes six customer places. In addition to working with children, the unit also provides family work. Values that guide the work in Lakkatie Children's Home, are responsibility, participation and influencing the children. As participation is one of the important values, it was a good theme for the final thesis.

The work of this thesis focuses on the other child protection units in Turku as well.

During this decade, participation and participatory methods have become an important topic, and different communities have promoted participation, which increases sense of community. Children have the right for information, through which it becomes possible for them to influence on matters related to themselves. They also have the right to make themselves heard when making decisions concerning themselves.

The development methods used in this thesis were observation, group interviews and benchmarking. Observation was carried out in Lakkatie Children's Home in the spring and summer in 2019. Benchmarking was carried out simultaneously with the interviews. Group interview sessions were held in the start of the spring and in the start of the fall. These methods gave data for the Children's Folder. The information in the folder is based on the data collected about the participatory methods, social welfare clients' position and rights, restrictive measures, children's rights and universal rules that can be used in every children's home in Turku.

The development work and the product answered the subscriber's needs and can be used in other children's houses as well. Thus, the Children's Folder was share with other units's use, as well.

Keywords: Child protection, Participatory methods, Participation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	CASE: LAKKATIEN ERITYISLASTENKOTI	7
3	LASTENSUOJELU	10
3.1	Sijaishuolto	12
3.2	Huostaanoton prosessi	15
4	OSALLISUUS.....	18
4.1	Osallisuuden toteutus Lakkatien erityislastenkodissa.....	20
4.2	Nuorten oikeudet sijaishuollossa	25
5	KEHITTÄMISTYÖ JA KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	26
5.1	Havainnointi	26
5.2	Ryhmähaastattelut.....	27
5.3	Benchmarking.....	27
5.4	Kehittämistyön prosessi	28
6	ANALYYSI JA TULOKSET	31
6.1	Havaitut ilmiöt tulevaisuudesta	31
6.2	Ryhmähaastattelussa ilmenneet asiat.....	32
7	TUOTOS.....	34
7.1	Tuotos	34
8	YHTEENVETO.....	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	39
	Lasten kansio.....	39

1 JOHDANTO

Osallisuus on aihe, joka on ollut paljon otsikoissa lähivuosina. Vuonna 2018 Turun kaupunki sai Lapsiystävällinen kunta – tunnustuksen Unicefilta Lapsiystävällinen kunta - toimintamallin toteuttamisesta. Turun Kaupunki oli toteuttanut toimintamallia kolme vuotta ja tunnustuksen uusiminen velvoittaa jatkamaan toimintamallin toteuttamista sekä osallisuuden korostamista. Kyseisen toimintamallin kehittämiskohteiksi oli valittu oikeuksien tunnettuuden lisääminen, osallisuuden edistäminen ja lapsivaikutusten ennakoarvointi. (Turun kaupunki 2018.) Tästä inspiroituneena Turun kaupungin hyvinvointitoimialalla oli tarve osallisuuden edistämiseksi, myös lastensuojelun työkentällä.

Tilajana siis toimi Turun kaupungin hyvinvointitoimiala. Tilajajan toive ja tarve tuli esiin Lakkatien erityislastenkodissa, jossa olen suorittanut kehittävän työharjoittelun ja toimin parhaillaan sijaisohjaajana, joten tätä kautta sain mahdollisuuden tiedustella mahdollista kehittämistyön tarvetta. Osallisuuden ollessa Lakkatien erityislastenkodin yksi tärkeimmistä arvoista, todettiin tämä tärkeäksi kehittämiskohteeksi edellä mainitun uutisen lisäksi. Lakkatien lastenkodin monista osallisuusmenetelmistä huolimatta, kaivattiin osallisuuden edistämistä. Tarkoituksena oli nostaa tietoisuutta näistä osallisuuden menetelmistä, sekä saada enemmän tietoisuutta lapsille, että millä tavalla heitä otetaan toimintaan mukaan. Osallisuus on hyvin ajankohtaista, sillä jatkuvasti mainitaan eri yhteyksissä, että asiakkaat itse ovat asiantuntijoita. Opinnäytetyöllä saadaan lapsille enemmän tietoisuutta heidän oikeuksistaan, jonka myötä vaikuttamisväylät tulevat myös esiin.

Osallisuuden elementtejä Lakkatien lastenkodissa on, mutta lapset eivät tunnu olevan ajan tasalla vaikuttamismahdollisuuksista tai kokevat olevansa alakynnessä oikeudellisesti tietämättömyydestä johtuen. Oma painoarvo asiaan antaa myös se, että sosiaalihuollon asiakkailla on myös omat asemat ja oikeudet, minkä lisäksi lastensuojelulaki vaikuttaa omalla tavalla oikeuksiin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten voidaan edistää osallisuutta lastenkodissa, joka muodostui myös tutkimuskysymykseksi. Tavoitteena oli myös selvittää, että millaisessa muodossa konkreettinen tuotos olisi kätevin, kuten esimerkiksi kansio. Työverkoston osallistaminen muodostui myös tavoitteeksi, kun kehittämistyö tuli tiilajalta. Edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi Unicefin myöntämä tunnustus valtuuttaa jatkamaan työtä osallisuuden edistämisen eteen, joka koskee myös lastensuojelua. Konkreettisen tuotoksen avulla lapsille saataisiin esiin myös lasten oikeudet ja samalla osallistavat menetelmät, joita käytetään sijaishuollossa. Näillä tiedoilla lapset pystyisivät itse havainnoimaan lastenkodissa tapahtuvaa osallisuutta.

Tulevissa luvuissa tulen kertomaan Lakkatien erityislasternkodista, jonka jälkeen avaan lastensuojelun, sijaishuollon ja osallisuuden käsitteen. Tietoperustan jälkeen selitän kehittämistyön menetelmistä ja itse prosessista, jonka jälkeen tulee analyysit sekä tuotoksen esittely. Yhteenvedon otsikon alla tulen kertomaan omia pohdintojani työn tulevaisuudesta.

2 CASE: LAKKATIEN ERITYISLASTENKOTI

Lakkatien erityislastenkoti on yksi Turun kaupungin lastensuojeluyksiköistä, joka tarjoaa psyykkistä, fyysistä sekä sosiaalista huolenpitoa 7-17 vuotiaille lapsille ja nuorille. Lakkatien lastenkoti antaa pitkäaikaista sekä kodinomaista hoitoa ja kasvatusta. Lastenkodissa on kolme osastoa, jotka ovat nimeltään Pippurila, Sisula ja Isola. Jokaisessa osastossa on 6 asiakaspaikkaa ja osastot tekevät tiiviisti yhteistyötä talon sisäisten linjauksien ja turvallisen ympäristön ylläpitämiseksi.

Lasten kanssa työskentelyn lisäksi perhetyö on keskeisessä roolissa Lakkatien lastenkodissa. Lastensuojelussa yhteistyö perheen kanssa on perheiden ohjausta ja opastusta työntekijöiden resurssien mukaan. Tänä päivänä perhetyössä ei vain pyritä antamaan sitä, mitä lastensuojelun työntekijöillä on, vaan auttaa perhettä käyttämään ominaisuuksia, mitä heillä itsellään on. Tämän tekijän vaikeuttajana on se, että moni lastensuojelun asiakasperheet ovat ns. moniongelmaisia perheitä. Tällä tarkoitetaan uupumisen partaalla olevia yksinhuoltajia tai uusperheitä, työttömyyttä, päihteiden käyttöä, mielenterveydellisiä ongelmia, sosiaalista eristäytyneisyyttä, syrjäytyneisyyttä, velkaantuneisuutta ja muita moninaisia ongelmia. Nämä moninaiset ongelmat myös usein ulottuvat useiden sukupolvien yli. (Karppinen 1999, 71.) Työskentelyä ohjaavat arvot ovat osallisuus, vaikuttavuus ja vastuullisuus. (Turun kaupunki 2019). Seuraavassa näkyy kuva Lakkatien erityislaitoksesta. (Kuva 1)

Kuva 1 Lakkatien erityislastenkoti

Lakkatien lastenkodin henkilökuntakokoonpanoon sisältyy talon johtaja, 3 osastovastaavaa, 21 ohjaajaa, 3 sairaanhoitajaa, talon psykologi sekä kokki ja talousapulaiset. Ohjaajien tehtävänä on toimia lasten ja nuorten kanssa päivittäin, hoitavat lasten talon ulkopuolisia asioita iästä riippuen, sekä tekevät kasvatuksellisia päätöksiä lasten edun mukaisesti. Lastensuojelun laitoshuollossa omahoitajamenetelmää pidetään yksilöllisenä hoito- ja kasvatustapahtumana. Omahoitajamenetelmä tarkoittaa sitä, että nimitetään tietty työntekijä tai työntekijäpari yhdelle lapselle tai nuorelle toteuttamaan sitoutumista vaativaan suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen kasvattamiseen ja hoitamiseen lastensuojelulaitoksissa. (Karppinen 1999, 14). Lakkatien lastenkodissa lapsilla on omahoitajaparit, jotka pääsääntöisesti toimivat vanhempien kanssa yhteistyössä sekä opettajien, lääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden ja muun ulkopuolisen monialaisen verkoston kanssa. Omahoitajatyön tarkoitus on ensisijaisesti vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, kuten myös perusteellisempi hoito- ja kasvatustyön hahmottaminen. (Karppinen 1999, 14).

Karppinen (1999) mainitsee artikkelissaan omahoitajatyön olevan erittäin vaativa hoitomuoto, joka vaatii aikuiselta kestävyyttä ja itsekuria. Omahoitajan on edistettävä käyttäytymisellään ja toiminnallaan luja sekä hyvätahtoinen suhde lapsen kanssa, joka tarkoittaa sitä, että lapsen kielteiset eleet tunneilmaisuun, vihaisuuteen tai pahaan oloon suhtaudutaan ammatillisin ottein empatialla ja ymmärryksellä ilman impulsivisuutta tai vihamielisyyttä.

Etuliite erityis – lastenkoti korostaa erityisen tuen tarvetta. Käytöshäiriöt tai muu psyykkiseen kehitykseen vaikuttava diagnoosi on yleistä lasten keskuudessa. Lasten kotiolosuhteet ovat myös olleet rajut lasten kiireellisen sijoituksen hetkellä, joten vanhempien kyvykkyys lasten hoitamiseen ja kasvattamiseen on myös iso syy lasten pitempiaikaiseen huostaanottoon. Lapsuus on yksilöllinen ilmiö, jota voidaan kuvata kokemuksellisenä mosaiikkina, mikä rakentuu kokemuksista, henkilökohtaisista suhteista ja tapahtumista. Suhteet omaan itseensä, muihin, sukupolven välisiin suhteisiin, johon vaikuttavat lähiyhteisö ja vertaissuhteet vaikuttavat vahvasti lapsuuteen. Tämä voi selittää lasten hyvinvoinnin moninaisuuden huostaanotto tapahtumissa ja siitä, että miten sen hetkinen asema on heihin vaikuttanut. (Bardy 2013, 50.)

Lapsen arkielämään sisältyvät ympäristöt aiheuttavat yhdistelmän, joka on saatava turvallisen aikuisen tai ohjaajan kanssa toimimaan lasten etujen ja tarpeiden mukaisesti. Dialogi on avainsana, jonka on toimittava ammattilaisten ja vastuullisten vanhempien välillä. Tämä mahdollistaa tasa-arvoisen ja kunnioittavan toimintakulttuurin, jossa lapset ja heille tärkeät aikuiset huomioiden päästään mahdollisimman tuottavaan ja onnistuneeseen toimintaan. (Pihlaja & Viitala 2004, 11.) Yllämainitut asiat korostavat osallisuuden merkitystä, joka tukee myös tasa-arvoista, kunnioittavaa toimintakulttuuria ja tuo esiin dialogin työskentelyyn. Tämän vuoksi myös Lakkatien erityislastenkodissa koetaan tarve osallisuuden edistämiseksi. Seuraavaksi kuvailen teoriapohjaa lastensuojelusta.

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun teoriapohja on hyvin lainalainen, joka kietoutuu vahvasti osallisuuden ja oikeuksien väleihin.

Lapsen hoivaaminen ja kasvattaminen kuuluu lähtökohtaisesti vanhemmille, mutta vanhempien ja muiden läheisten ihmisten rinnalla julkinen valta osallistuu monin tavoin lasten huolenpitoon. Kunnalliset palvelut kuten esimerkiksi neuvola, koulu, päiväkodit ja koulut toteuttavat omalta osaltaan kyseistä tehtävää. Näiden palvelujen tarjoamisen kohderyhmänä ovat kaikki yhteiskunnan lapset ja perheet. Kunnallisen sosiaali- ja terveysalan työn vastuulla oleva lastensuojelu on yksi osa lasten julkista huolenpitoa. Lastensuojelulaki on säädetty kaikille lapsille. (Hakalehto 2016, 23.)

Lastensuojelun painopistettä siirretään enemmän ennaltaehkäiseviin ja perhetyötä tukeviin palveluihin, josta voidaan päätellä, että lastensuojelu voidaan määritellä huolenpidon viimeiseksi julkisoikeudelliseksi turvaverkoksi. Tästä hyvästä toiminnan pääosa ei peruspalvelujen tavoin kohdistu kaikkiin perheisiin ja lapsiin, vaan erityisen tuen tarpeessa oleviin perheisiin ja lapsiin. (Hakalehto 2016, 23.)

Lastensuojelun järjestäminen lapsille ja nuorille on kunnan vastuulla. Lastensuojelua järjestettäessä on kunnan huolehdittava, että palveluja on saatavissa niinä päivinä, jolloin lastensuojelun tarve ilmenee. Käytännössä kyseinen säännös tarkoittaa erillisten ympärivuorokautisten sosiaalipäivystyskeskuksien perustamista. Tällä turvataan lastensuojelun saatavuus jokaisen vuorokauden aikana. (Räty 2012, 39). Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua myös siinä tapauksessa, kun lapsi tai perhe ei ole entuudestaan lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla (Lastensuojelulaki 3§) tarkoitetaan lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämistä sekä vanhemmuuden tukemista. Koulussa, päivähoidossa, nuorisotyössä sekä muissa sosiaali- ja terveyden palveluissa toteutetaan ehkäisevää lastensuojelua. (Hakalehto 2016, 26). Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua myös siinä tapauksessa, kun lapsi tai perhe ei ole entuudestaan lastensuojelun asiakkaana.

Lastensuojelulla viitataan lapsi- ja perhekohtaiseen suojeluun, jota toteutetaan teke­mällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun lasketaan myös kiireellinen sijoitus ja huostaanotto. Kodin ulkopuoli­sen huollon lisäksi jälkihuolto sisältyy lastensuojelun kenttään. (Räty 2012, 4). Avo­huollon tukitoimi ja kodin ulkopuolinen huolto ovat kentät, johon lastensuojelutyö on jaettu. Varsinainen lastensuojelun tuki järjestetään ensisijaisesti avohuollon tukitoi­menpiteillä lapselle ja perheelle (Lastensuojelulaki 4 § 3) Avohuollolla tarkoitetaan lapsen tai nuoren koulunkäynnin, harrastustoiminnan ja yleisen toimeentulon turvaa­mista, jonka lisäksi tuetaan ja kuntoutetaan koko perhettä. Avohuollossa kodin olo­suhteita ja kotikasvatusta korostetaan tukevalla, neuvovalla ja ohjaavalla työotteella. Nämä tukitoimet perustuvat yhteistyöhön ja suostumukseen, joka toteutetaan lapsen ja vanhempien kanssa. (Hakalehto 2016, 25).

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, jonka on määrä toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Suomen ensimmäistä lastensuojelulakia valmisteltiin 1900-luvulla, jonka jälkeen kului yli puoli vuosisataa seuraavan säädöksen hyväksymiseen vuonna 1983. Kolmas lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 2008 ja lakia ollaan jälleen säätä­mässä vuonna 2020. Lain tarkoitus (Lastensuojelulaki 1§) on turvata kaikkien lasten oikeutta tasapainoiseen ja monipuoliseen kasvuun, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulla edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia vaikuttamalla kasvuoloihin, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi ongel­mien ehkäisyä varten sekä turvaamalla lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu perheen tukemisesta avohuollon keinoin huostaanottoon asti. Joskus jopa vastoin asianomais­ten tahtoa. (Bardy 2013, 71.)

Lastensuojelulaissa myös painotetaan lapsen edun huomioimista viranomaisen kai­kissa toimenpiteissä ja vahvistettu edun toteutumista korostamalla lapsen oikeutta osallistumiseen sekä erityiseen suojeluun. Tämän lisäksi korostetaan julkisen vallan velvollisuutta varata tarvittavat resurssit perheelle ja lapselle palvelujen järjestämisen aikana. Lastensuojelun tavoitteet turvallisen kasvuympäristön, tasapainoisen ja moni-

puolisen kehityksen sekä erityisen suojelun merkeissä eivät toteudu vain lastensuojelulain yksilökohtaisesti järjestetyillä palveluilla. Niiden toteutuminen vaatii lapsen edun huomioimista kaikissa julkisen vallan toiminnassa. (Räty 2012, 1.)

Lastensuojelutyön periaatteina edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi on turvata lapselle itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuus, mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissa, sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. (Räty 2012, 9). Lastensuojelutyö lastenkodissa kuuluu erityiskasvatuksen työkentälle, joka tarkoittaa sitä, että lapselle pitäisi antaa tukea ja taata turvallinen ympäristö elämänkaarelle, sekä ohjata lapset oikeaan suuntaan, jotta heistä tulisi myös aktiivisia kansalaisia taustasta, diagnooseista, sukupuolesta ja muuhun identiteettiin vaikuttavista asioista huolimatta. Suuresta tavoitteesta huolimatta, jokaisella yksiköllä ei ole jokaisessa tapauksessa ratkaisuja kaikkeen. Tällä viitataan siihen, että resurssit eivät aina riitä antamaan lapselle tarvittavaa tukea, jolloin lapselle aina löydetään paras mahdollinen ratkaisu jatkolle monialaisten asiantuntijoiden avulla, jotta tämä tavoite täyttyisi. Avohuollon toiminnan ollessa riittämätön tilanteeseen nähden – on siirryttävä sijaishuollon puolelle.

3.1 Sijaishuolto

Huostaanotettujen lasten määrä tähän vuosikymmeneen mennessä on noussut, joka on nostanut myös huostaanotettujen lasten ikää. Suvianna Hakalehdon (2016) mukaan, 13 – 17 vuotiaat teini-ikäiset lapset ovat nousseet suurimmaksi huostaanotettujen ryhmäksi. Nuorten huostaanottojen takana on usein erilaisia käytösongelmia, esim. koulussa ja sen ulkopuolella. Tämän myötä myös vanhempien ja lasten psyykinen oireilu on tullut yleisemmäksi syyksi huostaanotolle. Suomessa huostaanotetut lapset sijoitetaan useimmiten lastensuojelulaitoksiin. Sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun, huostaanotetun, hallintotuomioistuimen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. (Saastamoinen 2018, 1).

Sijaishuollon tarkoituksena on taata lapselle turvallinen ympäristö kasvulle ja tasapainoiselle kehitykselle lapsen tarpeen ja toiveiden mukaisesti. Lapsen asumiskunta on vastuussa sijaishuoltopaikasta, että se vastaa lapsen tarpeita. Sijaishuolto voidaan järjestää perhe- tai laitoshoitona. Sijaishuoltoa voidaan järjestää myös muulla tavalla lapsen tarpeiden toteuttamiseksi. Huostaanotettu lapsi voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa vanhemman tai muun huoltajan kasvatettavaksi. Tämänkaltainen sijoitus voi olla enintään 6 kuukauden mittainen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: lastensuojelun käsikirja 2019.)

Sijaishuolto (Lastensuojelulaki 40§) tulee ajankohtaiseksi, kun lapsen hyvinvointia ei ole mahdollista turvata lievemmin keinoin. Tässä vaiheessa julkisen vallan taholla on velvollisuus ottaa lapsi huostaan ja järjestää lapselle sijaishuolto. Näiden edellytysten täytyessä huostaanotto voidaan toteuttaa myös lapsen tai vanhempien toimenpiteen vastustuksesta huolimatta. Tämä tarkoittaa useimmiten sitä, että lapsi erotetaan biologisista vanhemmista, jolloin lapsen kasvatuksen, hoidon, valvonnan ja muu huolenpitoon koskevan päätöksentekovalta siirtyy kunnan sosiaalilautakunnalle. Huostaanottoon ryhdytään, kun lapsen huolenpidossa ja kasvatusolosuhteissa ilmenee terveyttä ja kehitystä uhkaavia tai vaarantavia puutteita. Huostaanottoon ryhdytään myös, jos lapsi vaarantaa näitä itse käyttämällä päihteitä, tekemällä törkeän rikoksen tai muulla näihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Näiden seikkojen lisäksi edellytetään, että avohuollon toiminta ei ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi täsmävää tai avohuollon resurssit eivät riitä tässä tapauksessa lapsen edun mukaisen huolenpidon ajamiseksi. (Hakalehto 2016, 26.)

Julkisen vallan järjestämän lapsen sijaishuoltoon liittyy myös vallankäyttöä, jolla puututaan lapsen ihmis- ja perusoikeuksiin. Jotta näihin oikeuksiin voidaan puuttua julkisen vallankäytön keinoin, laissa on oltava tähän selkeä, tarkka ja oikeuttava säännös. Tämänkaltaisia säännöksiä sijaishuollossa ovat lastensuojelulain 11 luvun rajoitussäännökset, jotka ovat lapsen ja lapsen läheisen yhteydenpidon rajoittaminen (Lastensuojelulaki 62 ja 63§) sekä rajoitustoimenpiteet (Lastensuojelulaki 65 – 73§). Näiden rajoitussäännöksiä käyttö voi perustua lapsen omaan etuun tai toisen henkilön tai omaisuuden suojaamiseen.

Rajoitustoimenpiteitä on erilaisia, kuten lapsen hallussa olevan aineen tai esineen haltuunotto, henkilökatsastus, hallussa olevan omaisuuden tai sijaishuoltopaikassa olevien tilojen tarkastaminen, lapselle osoitetun tai lapsen lähettämän luottamuksellisen viestin tai muun lähetyksen tarkastaminen ja toimittamatta/luovuttamatta jättäminen/pidättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, yhteydenpidon turvaaminen ja rajoittaminen, lapsen eristäminen ja lapselle järjestettävä erityinen huolenpito. (Saastamoinen 2018, 2.)

Lain tarkoitussäännöksillä on iso merkitys, kun tehdään lapsen hyvinvointiin ja elämänsä liittyviä ratkaisuja tai kun tehdään lasta koskevia päätöksiä, jotka mahdollisesti puuttuvat ihmisoikeuksiin. (Räty 2012, 1). Näiden kyseisten rajoituksen käytön tavoitteena sijaishuollon aikana on turvata lapsen vahvempi perusoikeus. Perustuslain 19§:n 1 momentissa on säädetty oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään huolenpitoon. Rajoitusten tarkoituksena on ehkäistä konkreettisten tilanteiden kärjistymistä lapsen tai muiden henkilöiden hengen, terveyden, turvallisuuden tai omaisuuden vaarantamiseen. Lastensuojelulain 11 luvun säädöksillä varmistetaan myös lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen. Ilman näitä säännöksiä ihmis- ja perusoikeuksien rajoittaminen sijaishuollon aikana ei olisi mahdollista. Käytännön arjessa jatkuvasti kuitenkin pyritään siihen, ettei säännöksiin tarvitse turvautua usein. Rajoitukseen turvautuminen edellyttää, että lapsi on sijoitettu sijaishuoltoon kannattavalla päätöksellä, eli kiireellisen sijoituksen päätöksellä, huostaanottopäätöksellä tai hallintotuomioistuimen väliaikaisella määräyksellä. (Saastamoinen 2018, 3.)

Vaikka rajoitukset vaativat nopeaa reagoitua ja välitöntä toimeenpanoa, joihinkin rajoituspäätöksiin tarvitaan sosiaalityöstä vastaavan tahon konsultointi ja puolto, jotta rajoitus astuisi voimaan. Jokaiselle lapselle on nimetty sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. Itse konkreettisesti tilanteessa, lastensuojelulaitoksen ohjaajan rajoitustoimenpiteiden toimeenpano on rajallinen. Ohjaaja saa suorittaa kiinnipidon, aineen tai esineen haltuunoton, henkilö- ja tilatarkastuksen. Ohjaaja voi myös poikkeus-

tilanteissa tehdä päätöksen liikkumisvapauden rajoituksesta, mutta vain 7 päivän verran, jos se on ennalta sovittu sosiaalityöntekijän kanssa. Rajoitustoimenpiteen tullessa, kaikkia osapuolia on kuultava tilanteessa.

Toisin sanoen, tilanteessa vaaditaan sosiaalityöntekijälle tiedottaminen tai konsultointi, vanhempien/huoltajien tiedottaminen ja kuuleminen sekä lapsen kuuleminen. Eri ratkaisuvaihtoehtoja ja toimenpiteitä pohtiessa, on viranomaisten kiinnitettävä huomiota, että miten lapsen hoitoon ja huolenpitoon liittyvät erilaiset toimenpidevaihtoehdot turvaavat säännöksessä korostetut lasten oikeudet. (Räty 2012, 1).

3.2 Huostaanoton prosessi

Lapsen siirtoa sijaishuoltoon on valmisteltava ja toteutettava suunnitelmien mukaan huolellisesti, jos kyseessä ei ole kiireellinen akuuttitilanne. Sosiaalityöntekijä on toiminnassa mukana ja kartoittaa lapsen ja tämän perheen kanssa heidän tarpeitaan, jotta löytäisivät sopivan paikan lapselle. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Suunnittelu

Lapsen huostaanotto sijaishuoltoon alkaa huolellisella suunnittelulla. Lapsen siirtoa sijaishuoltoon on valmisteltava ja toteutettava suunnitelmien mukaan huolellisesti, jos kyseessä ei ole kiireellinen akuuttitilanne. Sosiaalityöntekijä on toiminnassa mukana ja kartoittaa lapsen ja tämän perheen kanssa heidän tarpeitaan, jotta löytäisivät sopivan paikan lapselle. Suunnittelun aikana tapahtuu tiiviisti yhteydenottoja ja tiedonkeruuta, jotta saataisiin välitettyä tietoa lapsen tilanteesta ja taustasta sijoittavalle taholle. Tilanne, tausta ja muu tieto kerätään päätöksentekoon pohjaksi. Huostaanoton valmistelussa arvioidaan lapsen etu, kasvuolosuhteet, elämäntavan vahingollisuus sekä avohuollon tukitoimen mahdollisuudet. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun käsikirja 2019.)

Neuvottelut

Huostaanoton merkeissä on järjestettävä neuvotteluja lapsen ja perheen läheisten kanssa. Perheen kanssa sovitaan, että millaisella kokoonpanolla neuvotteluja tehdään. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee kuitenkin viime kädessä päätöksen, että ketä kutsutaan neuvotteluun mukaan, jotta neuvotteluilla saataisiin toivottu lopputulos. Neuvottelujen jälkeen sijaishuoltopaikan valinta tulee ajankohtaiseksi, jolloin huomioidaan lapsen tarpeet ja huostaanoton perusteet. Samassa yhteydessä kartoitetaan lapsen turvaverkostoa, että löytyisikö turvaverkostosta mahdollinen huoltaja tai muu henkilö, joka voisi osallistua tukemiseen. Tämä perustuu lastensuojelulain 32§. Sijaishuoltovaihtoehtoina ovat sukulaissijoitus, perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset sekä koulukodit. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun käsikirja 2019.)

Asiakassuunnitelma

Tässä vaiheessa prosessia edetään asiakassuunnitelman laatimiseen, joka voidaan pitää myös osallistamismenetelmänä lastensuojelussa. Asiakassuunnitelmaa tehdään yhdessä lapsen ja perheen kanssa. Asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä asianosaisille on annettava mahdollisuus tulla todistetuksi kuulluksi, jotta voivat ilmaista mielipiteensä huostaanotosta ja sijaishuoltopaikasta. Huostaanotto voi olla suostumuksen alainen tai tahdonvastainen. Suostumukseen perustuvassa huostaanotossa tehdään kirjallinen päätös huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta. Päätöksen valmistele sosiaalityöntekijä ja johtava viranhaltija tekee päätöksen, mikäli huoltaja tai 12-vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta toimenpidettä. Tahdonvastaisessa huostaanotossa huoltaja tai 12-vuotta täyttänyt lapsi vastustaa toimenpidettä, jolloin johtava viranhaltija tekee siitä hakemuksen hallinto-oikeudelle. Hakemus annetaan tiedoksi kaikille asianosaisille, joilla on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeudelta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun käsikirja 2019.)

Terveydentilan tarkistus ja päätös huostaanotosta

Lapsen terveydentila tarkistetaan sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä ennen tai välittömästi huostaanoton jälkeen. Terveydentilan tutkiminen ei ole välttämätöntä, jos lääkärintarkastus on lapselle tehty viimeisen kolmen kuukauden sisällä ennen huostaanottoa, tai se on muusta selkeästä syystä tarpeetonta. (Lastensuojelulaki 51§) Huostaanotto voi astua voimaan heti muutoksenhausta huolimatta, kun siitä johtavan viranhaltijan tekemä päätös on tilanteessa suostumukseen perustuva, jossa huostaanotto määrätään heti täytäntöön. Tahdonvastaisissa tilanteissa vaaditaan hallinto-oikeuden väliaikainen määräys, jossa se määrää lapsen olinpaikasta, lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestelystä tuomioistuinkäsittelyn aikana tai hallinto-oikeuden päätös huostaanotosta. Akuuteissa vaaratilanteissa sijoitetaan kiireellisesti jo ennen hallinto-oikeuden määräystä tai päätöstä. Huostaanottopäätös voi raueta, ellei sen täytäntöönpanoon ole ryhdytty kolmen kuukauden sisällä siitä, kun päätös on lainalainen. Täytäntöönpanon ryhtyminen käsittää esim. kadonneen olevan lapsen etsinnän käynnistäminen. (Terveyden hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun käsikirja 2019.)

Päätös huostaanotosta on voimassa niin kauan, kunnes lapsi täyttää 18-vuotta. Huostaanotto on lopetettava, kun siihen ei enää ole perusteita, mutta huostaanoton lopettamisesta oleva päätös ei kuitenkaan saa olla lapsen edun vastaista. Vaikka lapsen puhutaan itsenäistyvän 18-vuotiaana, on kunta velvollinen järjestämään jälkihuoltoa siihen saakka, että lapsi täyttää 21.

”Under the Child Welfare Act also states that appropriate aftercare services should be given to young people of 18 to 21 years of age” – Raija Hukkanen (2002, 13).

Seuraavaksi käsittelen osallisuuden teoriaa ja kuvailen osallisuuden valmiiksi olevia elementtejä lastensuojelussa.

4 OSALLISUUS

Osallisuus on laaja käsite, jossa ominaista on ihmiselle kuuluvuuden tunne ja yhteisöllisyys. Osallisuuden viitekehys on suuntaus, joka näyttää, että mihin toimintaa, palveluita ja politiikkaa kannattaa suunnata, jotta syrjäytyneet, syrjityt, epäoikeudenmukaisuutta kokevat ja eriarvoisuudesta kärsivät ihmiset kokisivat olevan osana jotain ja hyvinvoinnin lähteet vahvistuvat. Osallisuuskeskusteluissa viitataan neljään ulottuvuuteen, jotka ovat yhteisyys, toimeen tuleminen ja toiminnan kautta syntyvän merkityksellisyyden kokemus. (having, loving, doing, being) Osallisuus sanana tarkoittaa olemista ja kiinnittymistä voimavaroihin, joita tarvitaan itse merkitykselliseen toimintaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Erilaisiin yhteisöihin kuuluminen kattaa monet perustarpeet, kuten esim. syömiset ja juomiset, turvallisuuden tunteen sekä lämmön. Yksilön toiminta yhteisöön kuuluvana ja vaikuttavana jäsenenä täyttää itsensä toteuttamisen, arvokkuuden tunteen ja mieleisen toiminnan tarpeet. (Kiilakoski, Gretschel, Nivala 2012, 6).

Lähtökohtana on, että ihminen on mukana ja aktiivinen yhdessä tai useammassa suhteessa tai kokonaisuudessa, jossa erilaiset arvot, tavat ja arvostukset muotoutuvat sekä hyvinvoinnin tuottoa toteutetaan sekä jaetaan. Tällaisia suhteita tai kokonaisuuksia ovat esim. hyvinvointivaltio ja yhteisiin kiinnostuksiin perustuvat paikalliset tai virtuaaliset yhteisöt. Mahdollisuudet, esteet, rajoitukset, vaihtelut ja muutokset voidaan yleensä eritellä näissä suhteissa tai kokonaisuuksissa, vaikka osallisuuden tarkoituksena on karsia esteitä osallistumiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Ihmiset havaitsevat asioita, joihin ne haluavat suuntautua omalla tahdollaan. Tahtoon yltäminen vaatii uskoa, että usko asioihin toteutumiseen on mahdollista. Tuija Kotiranta (2008, 72) kertoo väitöskirjassaan, että ihminen voi haluta muuta asiaa kuin tahtoa ja tahtoa muuta kuin haluaa. Väitöskirjassa mainitaan asioiden haluamisen ja tahtomisen erosta, joita erottaa asioiden toteutumisen todellinen uskominen. Ihmisten halu osallistumiseen vaatii tällöin myös motivaatiota, koska ihmistä ei voida pakottaa tahtomaan tai osallistumaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin 2017.)

Osallisuus ei vaadi rakenteellista tai yksilöllistä ominaisuutta, vaan se koostuu vuorovaikutuksesta ihmisten kanssa sekä vuorovaikutuksesta ihmisten ja ympäristön välillä. Osallisuus on osallistumista, erilaisia prosesseja erilaisten suhteiden sisällä, toimintaa ja oleskelua, joissa oikeudet ja vapaus vaihtelee. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Osallisuutta ajatellessa on tärkeää muistaa olla asiakaslähtöinen ja kysyä, että miltä ihmisistä tuntuu eri yhteisöissä, jolloin voidaan todeta osallisuuden olevan myös kokemus tai tunne yhteisön sisällä. Osallisuuden edistämiseksi mukana oleminen, demokraattisuus, voimaantuminen yhteisössä, mukaan kuulumisen tunne, yhteisöllisyys ovat olennaisia asioita. Osallisuuden edistämiseksi on kuitenkin kyse myös ulkopuolelle jäämisen ehkäisemisestä, esteiden karsimisesta ja korjaavasta työstä. (Kiilakoski, Gretschel, Nivala 2012, 5.)

Osallisuus voidaan nähdä sosiaalisena sekä poliittisena toimintana. Sosiaalinen osallisuuden edistäminen kuvaa sosiaalisten suhteiden vahvistamista ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä, jota toteutetaan yhteisöllisillä arvoilla sekä ryhmäilmiötä huomioivalla työotteella. Poliittinen toiminta tuo esiin vallan jakamista ja päätöksentekoon vaikuttamisen mahdollisuutta. (Kiilakoski, Gretschel, Nivala 2012, 6.) Osallisuutta edistetään myös lasten ja nuorten näkökulmasta, joka tarkoittaa sitä, että lapsille ja nuorille jaetaan tietoa toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Tämän lisäksi lapsia ja nuoria otetaan enemmän huomioon tai parhaimmassa tapauksessa mukaan päätöksentekoon heitä koskevissa asioissa. Tärkeää on, että lasten ja nuorten vaikuttaminen ei jäisi vain lähiyhteisöjen sisälle, vaan sen olisi hyvä myös ulottua kuntatasolle. (Kiilakoski, Gretschel, Nivala 2012, 7.)

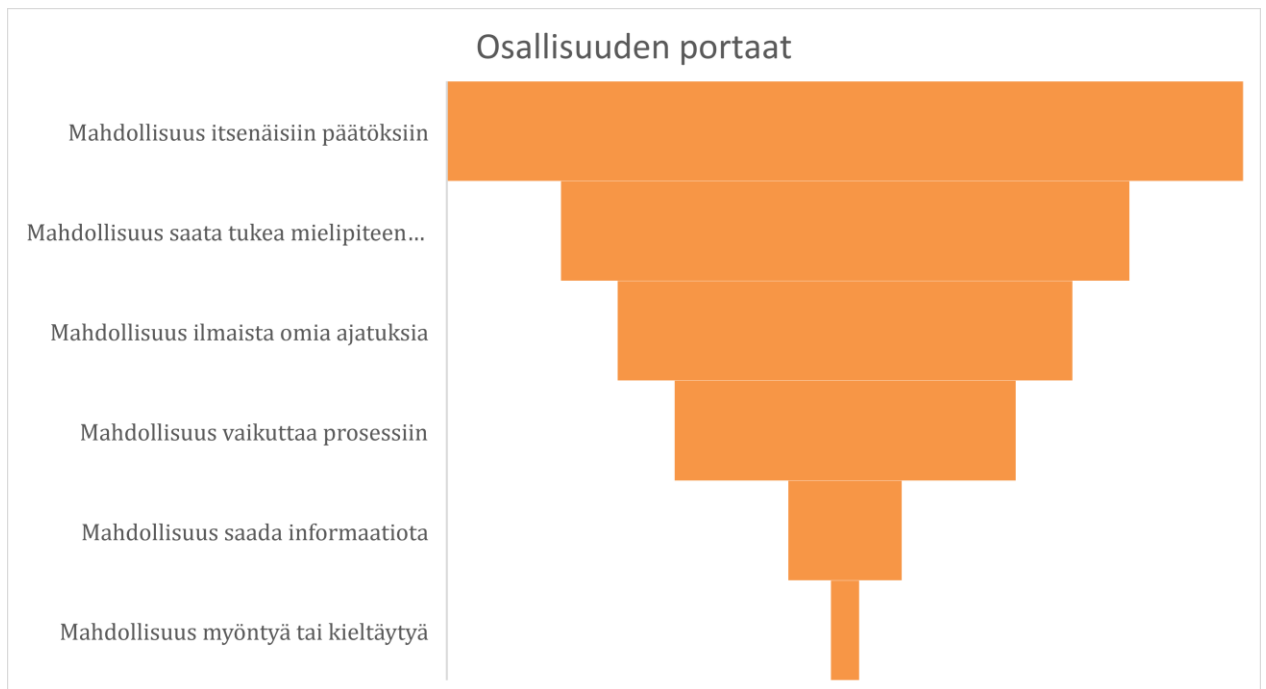
Lastensuojelutyötä huomioiden, lasten mielipiteiden ilmaisun ja osallisuuden edistäminen voidaan nähdä lastensuojelutyön keskiönä. Toteutus lapsilähtöisestä työskentelystä ei kuitenkaan aina toteudu käytännössä monien syiden vuoksi. Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lapsen tarpeisiin perustuvaa työskentelyä, jossa lapsi on aktiivinen ja vaikuttava osapuoli. Lastensuojelun kentällä työskentelevät ammattilaiset tarjoavat lapsille mahdollisuuksia osallistua, jonka lisäksi opettavat ja kannustavat lapsia omaehtoisesti ottamaan esille heidän käsityksiä ja mielipiteitä.

Identiteettityö vaatii sitä, että asiakas ja työntekijä ovat tasavertaisia yhteistyökumppaneja. Elämäntarinan keskeinen henkilö on lapsi itse ja sivuroolissa on auttaja, joka satunnaisesti auttaa, katsoo sivusta ja auttaa lasta kokoamaan tarinan yhteen irrallisista pätkistä. Tarinasta jäsennetään todellisuuden näkymä lapselle sillä tavalla, kuin se lapselle näyttäytyy. (Timonen-Kallio 2010, 7.)

Lapselle osallisuuden mahdollistaminen lapselle merkittävässä yhteisöissä on tärkeää ihmisen identiteetin rakentumisen kannalta. Osallistuminen itselle läheisten ja tärkeiden yhteisöjen toimintaan sekä elämään antaa lapselle myös mahdollisuuden rakentaa ymmärrystä todellisuudesta, että kuka lapsi on, mihin hän kuuluu ja miten lapsi elää elämäänsä. Lapsen oikeuksien sopimuksen yksi määrittelemistä perusoikeuksista säätelee lapsille oikeuden osallisuuteen, joka nähdään niin tärkeäksi, että julkisen vallan on velvoitettu antamaan lapsille mielipiteen ilmaisuun ja osallistumiseen kaikissa heitä koskevissa päätöksissä ja asioissa. (Oranen 2008, 7.)

4.1 Osallisuuden toteutus Lakkatien erityislastenkodissa

Lakkatien erityislastenkodissa osallisuus on yksi työskentelyä ohjaavista arvoista, joihin kiinnitetään jatkuvasti huomiota arjen ohella. Lapsilähtöistä työskentelyä tehdään joka päivä mahdollisuuksien mukaan. Lasten oikeuksien sopimuksen edellyttämän osallisuuden mahdollistamisen lisäksi Lakkatien erityislastenkodissa on lastensuojelulain edellyttämiä menetelmiä, jotka edistävät osallisuutta edistäviä tekijöitä. Osallisuuden portaat ovat yksi tapa, millä voidaan arvioida osallisuuden käytäntöjä lastensuojelulaitoksissa. Portaat rakentuvat erilaisista osallisuuden osista, joiden keskinäinen yhteys voi vaihdella ja niiden mukana voi myös muuttua lapsen kokemus osallisuudesta. Alimmilla portaikoilla lapsella on vähän tai ei ollenkaan mahdollisuutta päästä vaikuttamaan. Mitä korkeammalla yksilö on portaissa, sitä enemmän osallisuutta ja valtaa yksilöllä on. Osallisuus lasten ja nuorten keskuudessa kasvaa, mitä enemmän he pääsevät tai voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuuden portaat menevät seuraavalla tavalla alimmasta ylimpään. (Timonen-Kallio 2010, 7.) Alla olevan kaavion kautta (kaavio 1) voi havainnoida portaiden tasot verrattuna osallisuuden määrään. Lapsella on:

Kaavio 1 osallisuuden portaat

Lastensuojelutyössä dokumentoidaan paljon asiakirjoja, joihin kantautuu lasten ja nuorten äänet, mielipiteet sekä hoito- ja kasvatustyön tavoitteet. Nämä asiakirjat ovat juridiselta näkökulmalta katsottuna eri arvoisia, mutta merkillisin näistä on asiakassuunnitelma, joka toimii lastensuojelutyön suunnittelun välineenä. (Timonen-Kallio 2010, 12). Lasten osallistamista lastenkodeissa voidaan nähdä sisäiseltä ja ulkoiselta näkökulmalta. Asiakassuunnitelman lisäksi hoito- ja kasvatussuunnitelma, kuukausikoonti, lasten henkilökohtaiset rahassäästöt ja lapsia koskevat päätökset sekä rajoitukset ovat dokumentteja, johon lasten ääni ja mielipide otetaan huomioon Lakkatien erityislastenkodissa. Nämä voidaan sisällyttää sisäiseen osallistamiseen, kun taas ulkoiseen osallistamiseen sisältyy osaston yhteiset arkipuuhat, osastojen nuortokokoukset sekä lastenkotien välinen asiakasraati. (Lammasaitta 2011, 6.)

Asiakassuunnitelma laaditaan jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle lukuun ottamatta tilannetta, jossa selvityksen jälkeen huomataan lastensuojelutarpeen olevan mitätön tai kyseessä oleva tilanne olisi tilapäisen ohjauksen ja neuvonnan avulla selvitettävä. Asiakassuunnitelmaan kirjataan olosuhteet ja asiat, johon yritetään

vaikuttaa. Lisäksi suunnitelmassa kartoitetaan lapsen ja perheen tuen tarpeeseen vastaavat palvelut, muut tukitoimet sekä mahdollinen aikamääre, johon mennessä tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaa tehdessä lapset ovat asiantuntijoita heidän omaan arkeen ja yleiseen elämään liittyvissä asioissa. Tämän takia lapsia on hyvä ottaa mukaan osalliseksi oman asiakassuunnitelman laatimisessa. Lastensuojelun tarpeen selvityksen kirjaukset ja asiakassuunnitelma annetaan myös lapselle luettavaksi, jotta lapsen olisi helpompi sanoittaa kokemuksiaan ja ymmärtää omaa elämää. Vaikka lapset ovat oman elämänsä asiantuntijoita, dokumentointi, analysointi, pohdinnan ja menetelmien keksiminen on aikuisten, viranomaisten ja vanhempien vastuulla. (Timonen-Kallio 2010, 12.)

Asiakassuunnitelma on tehtävä yhteistyössä vanhempien, muun kasvattajan roolissa olevan laillisen edustajan sekä kasvatuksessa olennaisesti mukana olevan tahon kanssa. Suunnitelmaan kirjataan osapuolien mielipiteet suunnitelmasta, sekä mielipiteet palvelun ja tuen tarpeesta. Näiden lisäksi suunnitelmaan kirjataan terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen järjestämistavat. Lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta omaisten sekä muiden läheisten ihmisten kanssa otetaan kirjauksissa huomioon, kuten myös tavoite perheen jälleenyhdistämisestä lapsen edun mukaisella tavalla. Lapselle jaettavat käyttövarat ja tiedonanto käsitellään myös asiakassuunnitelmassa. Suunnitelmassa on myös mukana sosiaalityöntekijä, jonka kanssa sovitaan henkilökohtaisia tapaamisia. Asiakassuunnitelmaa päivitetään kerran vuodessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Huostaan otetun lapsen vanhemmille/kasvattajille tehdään erikseen asiakassuunnitelma, joka on vanhemmuuden tukemista varten, jos ei tätä nähdä tarpeettomana yhteistyössä. Suunnitelmassa arvioidaan muun palveluntarpeen arvioinnin lisäksi, että millä tavalla vanhemmille järjestettävässä erityisen tuen tarpeella voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä. Suunnitelma tehdään yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Sijaishuoltopaikan on tehtävä erikseen asiakassuunnitelman lisäksi lapselle hoito- ja kasvatussuunnitelma. Hoito- ja kasvatussuunnitelman on tarkoitus tuoda käytäntöön asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet, jotka ovat sovittu yhteistyössä ohjaajan, sosiaalityöntekijän, psykologin ja vanhempien tai muun lapselle läheisen kasvattajan kanssa. Tavoitteet pyritään siirtämään arkipäivän tavoitteiksi, jotta se kuvaisi sitä, että miten lapsen tarpeisiin vastataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa seurataan ja tarkistetaan suhteessa arjen sujuvuuteen sekä asiakassuunnitelmaan. Rajoitustoimenpiteiden mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan on otettava huomioon. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Kuukausikoonti on omaohjaajan kirjoittama kooste lapsen kuukauden tapahtumista, menoista ja yleisestä elämänsisällyksestä. Kuukausikoontiin kirjoitetaan lasten kuulumisien lisäksi lapselle asetetut rajoitustoimenpiteet. Kuukausikoonti kirjoitetaan, jotta työskentely lapsen edun mukaisesti on johdonmukaista ja lapsen tarpeisiin pystytään vastaamaan. Kuukausikoonti annetaan lapselle luettavaksi, jotta pystyy itse havainnollistamaan ja sanelemaan elämäänsä. Lapsi voi itse halutessaan puuttua kuukausikoontiin ja todeta eriävästä mielipiteestä. Kuukausikoontin pohjalta voidaan keskustella lapsen kanssa tulevista tavoitteista. Lapset saavat myös kuukausirahaa, jota voivat halutessaan käyttää. Kuukausiraha määrittyy iän mukaan. Lasten kanssa sovitaan käytötapa, mikä olisi heille mieleisin. Ohjaajat voivat vain valvoa, neuvoa ja ohjata säästeliääseen käyttöön, mutta loppukädessä lapsi päättää, mitä rahojen kanssa tekee.

Lapsia kuullaan myös silloin, kun rajoitustoimenpiteet astuvat kuvaan. Rajoitustoimenpiteitä tehdessä lasten ja vanhempien mielipide on selvitettävä. Lapsella ja vanhemmilla on oikeus valittaa rajoitustoimenpiteestä, jos kokevat tämän olleen tarpeeton tilanteeseen nähden. Valitusohjeet annetaan aina mukaan kaikille osapuolille, jolloin voivat toimia, jos näin haluavat.

Ulkoisen osallisuuden näkökulmasta tuodaan esiin kaikki lapsen ulkopuolella olevista tekijöistä, jotka tuovat yhteenkuuluvuuden tunteen yhteisöön sekä vaikuttavat osallisuuteen, kuten osaston säännöt, rutiinit, viikko-ohjelman yhteiset ohjelmat sekä yhteiset aktiviteetit, nuorten kokous ja asiakasraati. Lakkatien erityislastenkodissa jokaisella osastolla on omat arkipuuhat ja rutiinit, joita lapset tekevät yhteisesti osaston kesken, kuten esim. osastopäivät, ruokailut ja muut reissupäivät. Osastopäivä pyritään pitämään silloin, kun kaikki lapset ovat osastolla. Yhteisillä hetkillä ja tekemisillä pyritään kohottamaan ryhmähenkeä, jotta osaston lapset kokisivat mukavia hetkiä yhdessä ja mieleisen ilmapiirin lapsen ympärille. Yhteisen ryhmähengen tekeminen vaatii myös tekemistä yhteisen hyvän vuoksi, kuten osastosta huolehtiminen, jolloin samalla lapset oppivat kodinomaiset tavat huolehtia yhteisistä asioista. Tällä tavalla edistetään myös yhteisöllisyyttä osaston kesken, kun lapset tekevät asioita yhdessä ryhmässä ja asioita ryhmän eteen.

Asiakasraati ja nuortokokoukset ovat toimintaa, jotka ovat kriittisessä asemassa osallisuuden edistämässä. Nuortokokouksia pidetään osastoittain kerran viikossa, jossa nuoret kertovat viikostaan ja toiveistaan, kun taas asiakasraati on lastenkotien lasten ja ohjaajien tähdittämää toimintaa. Nuortokokouksissa voidaan päättää osastopäivän yhteinen tekeminen tai muu osaston arkea linjaava päätös. Nuorten kokouksessa lapset voivat kertoa omia kuulumisia, toiveita sekä viikon risut ja ruusut.

Asiakasraateja pyritään pitämään lastenkodin sisällä tiettyjen lasten kanssa, jotka haluavat vaikuttaa ja päästä kertomaan toiveista, joilla halutaan muuttaa lastenkodin arkea. Muutaman palaverin jälkeen osa Turun kaupungin lastenkodeista kokoontuvat ohjaajien ja lasten kanssa, sekä kokoustavat yhdessä toiveiden, mielipiteiden ja askaruttavien asioiden merkeissä. Tätä kautta lapset pääsevät vaikuttamaan toimintaan lastenkodin sekä kaupungin tasolla. Seuraavaksi kerron lasten ja nuorten oikeuksista sijaishuollossa.

4.2 Lasten ja nuorten oikeudet sijaishuollossa

Sijaishuollossa pätee myös laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemista. (22.9.2000/812) Samalla kun lastensuojelussa vallitsee lasten oikeudet, on erikseen lasten ja nuorten oikeudet sijaishuollossa, jota kutsutaan lyhyesti asiakaslaiksi. Asiakasta, eli tässä tapauksessa lasta ja nuorta on kohdeltava asianmukaisesti sekä tasarvoisesti. Lapsella ja nuorella on oikeus hyvään palveluun ja viranomaisen tai yksityisen tahon on työskenneltävä sopimuksen mukaan, joka on lapsen tai nuoren kanssa tehty. Tämä koskee asiakassuunnitelmaa sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus hyvään sosiaalihoitoon, jossa kunnioitetaan myös ihmisarvoa, päätösvoimaa sekä vakaumusta. Toivomukset ja mielipide on myös otettava aina huomioon, jonka lisäksi kulttuurista ja äidinkieli ovat tärkeitä huomioita. Lapsilla ja nuorilla on oikeus kuulla oikeudet, velvollisuudet, tuet ja palveluvaihtoehdot. Tämä tiedonjako on työntekijän vastuulla, jotta lapselle kerrotaan ne ymmärrettävästi. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.)

Itsemääräämisoikeus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista §8) on jokaisella lapsella ja nuorella, mikä tarkoittaa sitä, että heillä on oikeus määrätä itse omista asioistaan mahdollisuuksien mukaan ikää huomioiden. Tästä huolimatta lapsi tai nuori ei aina mahdollisesti osaa itse ilmaista, että millaista palvelua tai hoitoa haluaa ja tarvitsee. Tällaisessa tilanteessa sosiaalityöntekijä kysyy asiaa lapsen tai nuoren laillisen edustajan tai muun läheisen konsultaatiota. Itsemääräämisoikeuden lisäksi lapsilla ja nuorilla on oikeus pyytää ja saada informaatiota itseä koskevista asioista. Lapset ja nuoret ovat myös velvollisia jakamaan tarvittavia tietoja toiseen suuntaan, jolloin heillä on myös oikeus tietää, että mihin hänen antamia tietoja käytetään. Tietojen tallennuspaikka on myös kerrottava lapsille ja nuorille, jonka lisäksi heille on annettava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin informaatioihin, jotka heitä koskevat. Informaatiota ja asiakirjoja, joita työntekijät saavat käyttöön on pidettävä salassa. Asiakaskirjasta saa antaa tietoa lapsen tai nuoren luvalla, mutta muuten vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia sijaishuollossa työskenteleviä ihmisiä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.) Seuraavassa pääotsikossa kerron kehittämistyöstä ja sen menetelmistä.

5 KEHITTÄMISTYÖ JA KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Tätä kehittämistyötä tehdessä oli turvauduttava tiettyihin kehittämistyön menetelmiin. Näihin menetelmiin päädyin, sillä näillä menetelmillä lasten kansiota oli helppo kehittää sekä kansioon saatiin oleellisia asioita. Vaikka kyseessä ei ole varsinainen tutkimuksellinen kehittämistyö, kyseisessä kehittämistyössä menetelmien valitseminen määrällisten (kvantitatiivisten) menetelmien ja laadullisten (kvalitatiivisten) menetelmien välillä ei ollut niin oleellinen opinnäytetyön teon ja Turun kaupungin tutkimusluvan anomisen vuoksi. Laadullisiin menetelmiin voidaan sisällyttää mm. avoin-, ryhmä- ja teemahaastattelut. Lähtökohta laadullisessa tutkimuksessa on elämän kuvaaminen todelliseksi, jolloin todellisuutta voidaan ymmärtää moninaiseksi kokonaisuudeksi. Olennaista laadullisissa menetelmissä on se, että kehittämistyön tutkija/tekijä on itse lähellä tutkittavia ja osallistuu heidän toimintaan mukaan, jonka johdosta tutkija tekee omia perusteltuja tulkintoja. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 105.)

Seuraaviin otsikoihin olen avannut kyseisen opinnäytetyön menetelmät ja kehittämistyön prosessin, jolla lasten kansio on saatu laadittua.

5.1 Havainnointi

Havainnointi istui täydelliseksi yhdeksi menetelmäksi, sillä olin työskentelyn aikana lastenkodissa jatkuvasti arjen keskellä. Havainnointi mahdollistaa tiedon saamisen siitä, että miten ihmiset käyttäytyvät ja mitä tapahtuu luonnollisessa ympäristössä. Vaikka erilaisia asioita havainnoidaan päivittäin, kehittämistyön havainnointi ei ole ainoastaan ympärille katselemista vaan suunniteltua tiettyjen asioiden observointia. Havainnointia voidaan käyttää itsenäisesti tai haastattelun sekä kyselyn ohella. Havainnoinnin avulla on helppo myös täydentää kyselyjä sekä haastatteluja. Menetelmiä voidaan samalla tavalla hyödyntää toisinpäin, eli kyselyt ja haastattelut täydentäisivät havainnointia. Havainnoija voi olla joko täysin tilanteen ulkopuolella ja tarkkailla siitä, kun taas toisessa ääripäässä havainnoija on aktiivinen ja osallistuu toimintaan. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 116.)

Työskentelyn ohella havainnointi osallisuuden edistämisen näkökulmasta onnistui osallistamalla nuorten kokouksiin, juttelemalla lasten kanssa viikkopalaverissa sekä muuten lapsilähtöisellä työskentelyllä.

5.2 Ryhmähaastattelut

Ryhmähaastattelu oli toinen menetelmä, jolla lasten kansioon saatiin kasattua olennaiset asiat ja lapsille tarvittava tieto, joita heillä olisi hyvä olla käden ulottuvissa. Ryhmähaastattelu koostuu ryhmästä, jossa on parhaimmillaan 6 - 12 henkeä, jotka keskustelevat haastattelijan tai keskustelun vetäjän antamasta temasta. Ryhmähaastattelun avulla voi saada arvokkaita ideoita ja se on hyvä tapa saada nopeasti tietoa usealta henkilöltä samaan aikaan. Ryhmähaastattelun aikana voi päästä todennäköisimmin syvemmälle aiheessa kuin kahdenkeskeisessä haastattelussa. Ryhmän jäsenet auttavat muistamaan jotain asioita, joita ei tulisi kahdenkeskeisessä haastattelussa mieleen. Muiden osallistujien reagoimisen kautta keskustelun vetäjä joutuu perustelemaan kantaansa, jolloin keskustelusta tulee rakentavaa. Haastattelijan ohjaus ryhmäkeskusteluissa ei ole tilanteessa niin voimakas, joten ryhmä vie keskustelua eteenpäin ja tuo tärkeitä huomioita sekä ideoita esiin tuokion aikana. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 42.)

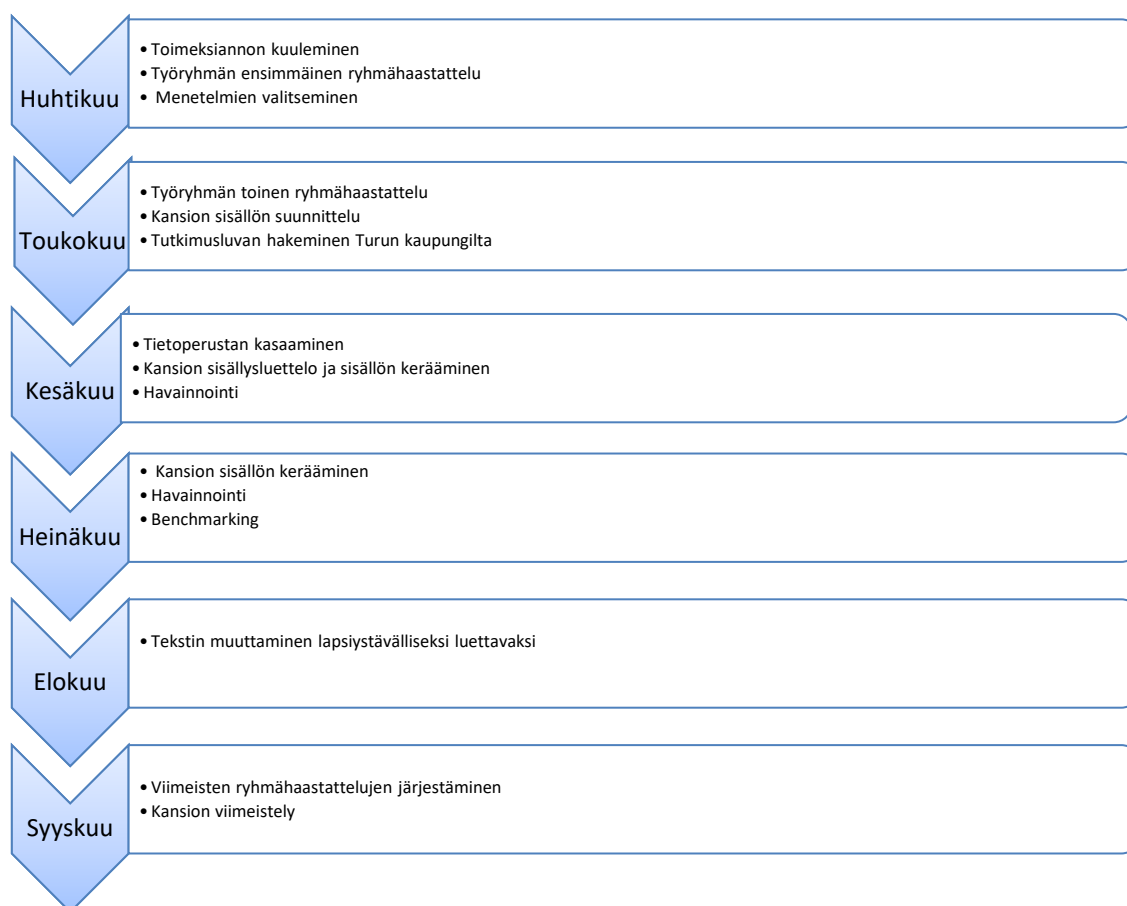
5.3 Benchmarking

Benchmarkingin ideana on tutkia, että miten toisten ideat saman aiheen alla menestyvät ja toimivat. Benchmarkingissa pyritään tutkimaan menestyvää organisaatiota, josta voidaan oppia menestyksen sekä onnistumisen menetelmät, joita voidaan mahdollisesti käyttää muualla. Vertailukohteena voi olla saman alan organisaatio tai toisen toimialan organisaatio, jossa kuitenkin kehittämisen kohde on samaa aihealuetta. Benchmarking alkaa kehityksen kohteen selvittämällä, jonka jälkeen etsitään kehittämiskohteelle vertailukohde, eli organisaatio, jossa kyseinen kehittämiskohde toimii paremmin. Tämän jälkeen kerätään tietoa siitä, että miten ja millä menetelmillä organisaatio toimii paremmin. Benchmarkingin apuna voi käyttää internettiä tai jopa tehdä

vierailuja organisaatioon. Benchmarkingia tehdessä on aina varmistettava toiminnan laillisuus ja muistaa vaitiolovelvollisuus. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2015, 186.)

5.4 Kehittämistyön prosessi

Kyseinen kehittämistyö tuli tilauksena Turun kaupungin hyvinvointitoimialalta. Tilaa-
jan toiveiden perusteella ja lastenkodin johtajan kanssa käydyn pohdinnan jälkeen
päädyimme konkreettiseen tuotokseen, jossa olisi lapsille tietoa heidän oikeuksista,
osallisuudesta lastenkodissa ja kaupungin tasolla, sekä valitus-väylistä. Pienen pohdis-
kelun jälkeen kansio osoittautui ideaksi, jota oli hyvä lähteä suunnittelemaan. Idea
kansioista vaikutti kätevältä, sillä kansion sisältö voi vaatia päivitystä uusiutuvien la-
kien vuoksi, joten näin se on helppoa päivittää. Kehittämistyöllä ei ollut valmistumis-
päivänmäärän takarajaa, sillä kehitettävä lasten kansio oli pilotti, jota tullaan varmasti
kehittämään myös tulevaisuudessa. Alla olevassa taulukossa on kuvattu kehittämis-
työn prosessi kaavion avulla. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Kehittämistyön prosessi

Toimeksiannon ja menetelmien pohtimisen jälkeen oli haasteita tutkimusluvan hakemisen kanssa, sillä Turun kaupungin hyvinvointitoimiala ei suonut lasten haastatteluja tai osallistamista ammattikorkeakoulutason kehittämistyöhön, joten työstä oli vaikea tehdä lapsilähtöistä. Lasten haastattelu ja osallistaminen oli alkuperäinen suunnitelma menetelmiä pohtiessa. Onnekseni lasten kansioon tekoon osallistui ohjaajia mm. Maksilankadun, Moikoisten ja Puolukkatien lastenkodista, joten työntekijöiden osallistaminen ryhmähaastattelun muodossa kelpasi menetelmäksi tutkimuslupaa hakiessa. Tämän lisäksi havainnointi ja Benchmarking valikoitui osuviksi menetelmiksi. Ohjaajat kuitenkin työskentelevät jatkuvasti lasten kanssa, joten he kykenevät tuomaan myös lasten näkemyksiä työhön.

Ryhmähaastatteluja pidettiin kevään loppupuolella ja syksyn alussa. Haastatteluihin osallistui ohjaajat aikaisemmin mainituista lastenkodeista. Osallistujille kerrottiin kehittämistyön aihe, jonka jälkeen kaikki osallistujat keskustelivat yhdessä osallisuudesta. Keskustelun aikana heränneistä ideoista otin muistiinpanoja ja ideoinnin jälkeen pohdittiin yhdessä välttämättömät asiat, joita olisi hyvä olla kansiossa. Toisessa ryhmähaastattelussa vahvistettiin ajatusta ansiosta, jolloin oltiin ryhmän kanssa yhtä mieltä, että kehittämistyö ajaa osallisuuden edistämistä. Tätä kautta saatiin poimittua pääotsikot kansion sisällysluetteloon, johon lähdin keräämään aineistoa. Työn oli alun perin tarkoitus olla lapsilähtöinen, mutta ohjaajien haastattelut toivat varmasti luotettavaa ja ammatillista tietoa.

Havainnointia tein jatkuvasti työskennellessäni Lakkatien erityislastenkodissa, kun kyse oli lasten henkilökohtaisista viikkopalavereista tai nuortenkokouksista. Havainnoinnin ohella keräsin myös tietoperustaa kansioon tulevasta sisällöstä ja keräsin materiaalia itse kansioon. Koska kansioon sisältyvään materiaaliin sisältyi paljon lakitekstiä, oli teksti muutettava lapsiystävälliseksi lukemiseksi, ilman tekstin merkityksen muuttamista.

Jatkuvan havainnoinnin ja ryhmähaastattelujen ohella oli myös tarkoitus Benchmarkata useita tahoja. Ensimmäiseksi löysin toisen opiskelijan tekemästä opinnäytetyöstä (Lammasaitta 2011) viitekehyksen osallisuudelle, jossa puhuttiin sisäisestä ja ulkoisesta osallisuudesta. Kyseinen ajattelukonsepti sopi täydellisesti Lakkatien ohella myös muihin lastenkoteihin, sillä osallisuuden menetelmät on helppo jakaa sisäisiin ja ulkoisiin, jolloin ne olisivat myös mahdollisesti helpommin ymmärrettävissä lasten, sekä vanhempien näkökulmasta.

Osallisuuden menetelmiä ei ole aikaisemmin tiivistetty tällä tavalla, joten koin tämän sopivaksi tähän kehittämistyöhön. Toisena ajatuksena oli tehdä Benchmark-haastattelu toisen kaupungin lastenkodin johtajan kanssa, jossa oli tarkoitus ottaa selvää, että miten osallisuutta toteutetaan toisessa kunnassa. Haastattelu ei kuitenkaan koskaan onnistunut kiireiden vuoksi. Sain kuitenkin lopulta Maksilankadun lastenkodilta otettua heidän laatimat yleismaalliset säännöt ja arvot, jotka koskevat kaikkia lastenkoteja tavalla tai toisella, joten ne sopivat täydellisesti kyseiseen työhön.

Syksyn alussa oli viimeinen ryhmähaastattelu työryhmän kanssa, jossa pohdittiin yhdessä kansion lopullista sisältöä ja suunniteltiin kansion lopullista muotoa. Ajatuksiksi tuli yhteisen keskustelutuokion jälkeen, että kansion olisi parhaillaan, jos se olisi mapin muodossa, sillä lastensuojelulakia tullaan jälleen päivittämään ja kansion sisältö on jatkuvasti päivittyvää tietoa, joten näin se onnistuisi kaikista parhaiten tulevaisuudessa.

6 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa analysoin aineistoa, jotka ovat tulleet ilmi menetelmien kautta. Kehittämistyön menetelmien ollessa laadullisia menetelmiä, ovat tulokset omia tulkintojani kerätyn aineiston kautta. Aineistoa, jota pääosin kykeni analysoimaan tuli ryhmähaastatteluista ja havainnoinnista. Benchmarking toi työhön lisää tärkeää sisältöä, joka oli hyödyksi lasten kansiolle.

6.1 Havaitut ilmiöt lastenkodin arjessa

Havainnoinnin tiimoilta kävi ilmi, että lapsille piti useasti täsmentää heidän osallisuuden toteutuminen. Lapset totesivat tietyissä tilanteissa, että heitä ei kuunnella tai heidän asioita ei ajeta eteenpäin, vaikka sitä tehtiin useinkin. Lasten mielipiteillä on ollut vaikutusta henkilökohtaisiin asioihin, kuten myös osaston yhteisiin asioihin ja tekemisiin. Nuorten kokouksissa myös muistutettiin usein lapsia kertomaan toiveita tai ilmoittamaan halukkuudesta asioiden vaikuttamiseen. Muistuttamisten jälkeen lapset osasivat vaikuttaa esimerkiksi ensi viikon osastopäivän aktiviteetteihin. Toiveiden pyytäminen ja asioiden vaikuttaminen vaati myös ohjaajilta paljon sanoittamista, jotta lapset ja nuoret löysivät mieleisen asian tai saivat sanottua omia mielipiteitä. Tästäkin syystä kansio olisi oivallinen lapsille, jotta heillä olisi konkreettista materiaalia ja tietoa mahdollisuuksista käden ulottuvilla. Havainnointi tapahtui tekemäni rungon mukaan, joka löytyy liitteenä. (Liite 3)

Ristiriitaa kuitenkin aiheutti rajoitukset, jotka vaikuttavat varjelen ohella perusoikeuksiin. Rajoituspäätöksien tapauksessa lapset eivät käsittäneet, että rajoitukset ovat tehty heidän hyväksi, jotta päästään ikävästä ajanjaksosta eroon ja se käsitellään asianmukaisesti. Tämä aiheutti suuresti konfliktia lasten silmissä, kun oli kyse osallisuudesta. Lapset ovat jollain tasolla kuitenkin perillä omista oikeuksistaan ja itsemääräämisoikeudesta, mutta unohtavat usein sosiaalihuollon asiakkaan aseman ja oikeudet. Tämä esti osittain osallisuuden toteutumista oman näkemykseni mukaan. Asia oli kuitenkin myös vahvasti riippuvainen iästä. Vanhemmat lapset osasivat havaintojeni mukaan olla tarpeen tullessa kontaktissa oman sosiaalityöntekijän kanssa. Lapset ovat

myös tietoisia osallistavien menetelmien olemassaolosta silloin, kun ohjaajat muistuttavat niistä. Lapset myös usein sekoittivat oman osallisuuden asioiden vaikuttamisessa, kun kyse oli yleinen rajoittaminen kasvatuksellisten syiden vuoksi, kuten esimerkiksi puhelimen käyttö. Puhelimen käyttö on esimerkkinä oivallinen, sillä lapset halusivat puhelimet jatkuvaan käyttöön, vaikka sillä saattaisi olla negatiivisia seurauksia ja altistaa heidät digitaaliselle riippuvuudelle. Tällöin se on kasvatuksellinen näkökulma rajoittaa puhelimen käyttöä maltilliseksi, jotta näin ei kävisi.

6.2 Ryhmähaastattelussa ilmenneet asiat

Ryhmähaastatteluissa saatiin aikaiseksi paljon ideoita, joiden pohjalta oli hyvä lähteä kokoamaan kansiota. Ryhmähaastatteluissa huomiottiin myös havainnoidut asiat lastenkodin työskentelyn ohella. Osallisuudesta keskustellessa nousi paljon esiin ohjaajien omakohtaisia kokemuksia työskentelystä osallisuuden merkeissä, useasta eri lastenkodista. Tämän jälkeen kävi ilmi, että kansiota olisi hyvä saada esiin useampaan Turun kaupungin lastenkotiin. Sisäisen osallistamisen menetelmät olivat itsestään selvä asia, jotka oli saatava kansioon näytille. Ulkoisen osallisuuden menetelmistä oli keskustelua, että niiden olemassaoloa on edistettävä. Asiakasraati todettiin kannattavaksi elementiksi, jota olisi hyvä jatkaa ja pitää hengissä jokaisessa lastenkodissa.

Ryhmähaastattelujen aikana kansion sisältö myös sai laajennusta, sillä oli keskustelua oikeuksien tiedostamisesta. Osallisuuden edistämiseksi oli myös ajatus edistää tietoisuutta lasten oikeuksista ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Kuten aikaisemmin mainitsin, sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet eivät olleet lapselle selvät, vaikka asioista on varmasti keskusteltu mm. asiakassuunnitelman sekä hoito- ja kasvatussuunnitelman merkeissä. Ohjaajien kanssa keskusteltiin, että tämä saattaisi antaa tietoisuutta mm. siitä, että kaikesta ei voi valittaa, vaikka lapsilla ja nuorilla on oikeus valittaa. Kyse oli kasvatuksellisista syistä tehdyistä päätöksistä ja rajoituksista, jotka ovat aiheuttaneet eripuraa lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Tästä päästiin myös ideaan, että rajoitusten olisi hyvä olla avattuna lapsille ja nuorille, jotta he ymmärtäisivät niiden tarkoituksen.

Kansioon oli tarkoitus saada näkyviin myös persoonallisuutta osallistamismahdollisuuksien ja muun tärkeän tiedon lisäksi. Ohjaajien mieleen tuli turvaverkoston kartoittaminen lasten ja nuorten kanssa, joka havainnollistaisi nuorille tärkeiden aikuisten määrän. Tällä tavalla kansio olisi paljon persoonallisempi lapsille ja nuorille. Tämän lisäksi päätettiin, että jokainen lastenkoti ja osasto räätälöi lastenkodit omanlaiseksi laittamalla osaston säännöt sekä rutiinit, sillä eroavaisuuksia on. Ryhmähaastattelun kulkurunko löytyy liitteenä opinnäytetyön lopussa. (Liite 2) Koin ohjaajien haastattelut palvelevan enemmän kehittämistyön tavoitetta, sillä lasten sanomat olisivat voineet ailahdella omien tuntemuksien perusteella. Benchmarkingin hyödyt myös tuotiin esiin haastatteluissa, jotka todettiin hyväksi sisällöksi kansioon.

6.3 Benchmarkingin hyödyt

Benchmarkingin kautta sain hyödynnettyä kahta tahoa, kuten kehittämistyön prosessissa mainitsinkin. Lammasaitan (2011) opinnäytetyö osallisuuden tiimoilta helpotti menetelmien jäsentämistä selkeimmiksi tekijöiksi. Lammasaitan osallisuuden näkökulma helpottaa lapsia ja työntekijöitä hahmottamaan osallisuutta sisäisellä ja ulkoisella näkökulmalla, jonka vuoksi näin tämän aiheelliseksi tuoda tähän työhön. Benchmarking-runko löytyy liitteiden mukana. (Liite 4)

Toinen taho oli Makslankadun lastenkodin yleismaalliset säännöt, jotka helpottivat kansion viimeistelyä yhteisten lastenkotien sääntöjen pohtimisessa. Lastenkodeissa on tärkeää olla säännöt ja arvot, jotka ohjaavat elämistä ja toimintaa asuinyksiköissä. Lapsia on kuitenkin lähestyttävä yksilöllisesti tarpeiden mukaan moninaisuuden vuoksi. Tähän vaikuttavat ikä, taustat, sukupuoli ja muu yksilöllinen tekijä lapsissa. Makslankadun säännöt olivat täydellisen yleismaalliset, jotka sopivat kaikkiin lastenkoteihin, joten näin nämä sopivaksi lisäksi ja kyseiset säännöt otettiin mukaan lasten kansioon. Benchmarking osoittautui lopulta hyväksi menetelmäksi, kun löysi sopivia saman työkentän ja aiheen organisaatioita sekä opinnäytetöitä, joilla pystyi kyseistä kehittämistyötä kehittämään tarvitulla tavalla. Seuraavaksi esittelen tuotoksen, jonka jälkeen kerron omaa pohdintaa kyseisestä työstä.

7 TUOTOS

Lopuksi esittelen tuotoksen ja sen sisällön, jonka jälkeen esitän omaa pohdintaani viimeisessä pääotsikossa.

7.1 Tuotos

Valmiiksi tuotokseksi valmistui lasten kansio, jonka tarkoituksena on antaa lapsille tietoa osallisuudesta ja tietoisuutta oikeuksista sekä omasta turvaverkostosta. Omahoitajat voivat käydä kansion omahoidettavien kanssa läpi ja kertoa sisällyksestä, jotta lapset ja nuoret ovat tietoisia kansion sisällöstä. Kansiossa on tietoa omasta turvaverkostosta, minkä lapsi tai nuori kartoittaa omahoitajan kanssa. Tämän lisäksi kansioista löytyy lasten oikeudet, sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet, kriittisimmät rajoituspäätökset, osallistamismahdollisuudet lastenkodeissa, sekä osaston rutiinit ja säännöt ovat kansiossa lasten luettavissa. Tuotos on luettavissa raakaversiona. (Liite 1) Kyseinen tuotos on opinnäytetyössä raakaversiona, koska se jaettiin jokaiselle lastenkodille muokattavaksi.

Tuotoksen haasteena oli saada siitä kätevä ja helposti luettava, sillä osallisuuden menetelmät ja aihealueeseen sisältyvät käsitteet oli kirjoitettava auki. Aihealueeseen sisältyi myös lakeja ja muita oikeuksia, joten tekstiä tuli paljon. Kansioon kuitenkin saatiin kaikki välttämätön. Tekstiä oli myös vaikea muuttaa helppolukuiseksi, sillä se muuttaisi helposti tekstin merkitystä, mitä ei voi esimerkiksi lakien suhteen tehdä.

8 YHTEENVETO

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää konkreettinen tuotos, jolla voidaan edistää osallisuutta Lakkatien erityislastenkodissa. Kyseinen kehittämistyö otettiin käyttöön myös monessa muussa Turun kaupungin lastenkodissa, kuten esimerkiksi Puolukkatien, Maksilankadun ja Moikoisten lastenkodeissa. Tämän hetkinen tilanne on kuvattu analysoinnissa, jossa totesin, että lapset ovat kyllä tietoisia osallisuuden menetelmistä silloin, kun ohjaajat muistuttavat niistä. Lapsilla ja nuorilla on kansion valmistuttua tieto käden ulottuvilla aina, kun tarvitsevat. Kehittämistyön aikana vastattiin seuraavaan kysymykseen: Miten edistää osallisuutta lastenkodissa?

Menetelmieni avulla sain aineistoa siitä, että ovatko lapset kartalla kaikista menetelmistä ja miten osallisuutta kuvaisi lapsille jatkossa. Tämän lisäksi tuli ilmi, että mitä kaikkea tietoa lasten on saatava tietää itseään koskevista asioista, mikä myös lisää osallisuutta. Tämä kehittämistyö on hyödyllinen lastensuojelutyön kentällä, koska kansiossa on virallista tietoa, joka koskee heidän kasvatuksellista hoitoa. Kehittämistyön myötä lapset tulevat olemaan itse perillä myös ohjaajien työskentelystä sekä syy ja seuraus yhtälöstä, kuten esim. että miksi heitä kuullaan, miksi vaikuttaminen on tärkeää, miksi rajoituspäätöksiä tehdään ja mitä oikeuksia lapsilla on lastenoikeuksien lisäksi. Kehittämistyö myös täsmentää heille sen, että vaikuttamiseen on mahdollisuus. Tämä myös helpottaa uusia työntekijöitä olemaan ajan tasalla oikeuksista, osallistamismahdollisuuksista, sekä lapsen turvaverkostosta.

Valitsemani menetelmät sopivat kehittämistyöhön. Kaipasin kehittämistyön aluksi asiakaslähtöistä työtä, mutta työn edetessä ja tuloksia analysoidessa kävi ilmi, että työyhteisön hyödyntäminen antoi luotettavaa ja ammatillista tietoa kehittämistyön edistämiseksi. Lasten mielentila olisi voinut vaikuttaa suuresti tuloksiin, jonka myötä kansioon ei välttämättä olisi saanut tärkeää informaatiota, jota lapset tarvitsevat tulevaisuudessa. Benchmarking toi hyödyllistä tietoa, mutta jäi kuitenkin suppeaksi, joka jäi itseäni harmittamaan. Toiveena oli haastatella toisen kunnan lastenkodin johtajaa, joka olisi tuonut näkemystä osallisuuden toteutumisesta toisesta kunnasta.

Tämä opinnäytetyö vastaa tilaajan tarpeisiin, jossa pyydettiin konkreettista tuotosta osallisuuden edistämiseksi. Sain tilaajalta ja haastatteluryhmältä hyvää palautetta konkreettisen työn valmistamisesta. Tilaajan mukaan toimin aktiivisesti kehittämistyön parissa ja tein työtä itsenäisesti, mutta ymmärsin pyytää työyhteisöltä näkemystä ja apua tarvittaessa. Tilaaja myös huomioi aiheen rajaamisen siten, että sitä oli realistista toteuttaa. Konkreettinen tuotos on pilottituotos, joten se on tehty kehitettäväksi tulevaisuudelle. Vastaavanlaista kansiota ei ole Turun kaupungin lastenkodeissa ollut, joten työtä tullaan kehittämään tulevaisuudessa.

Osallisuuden edistämällä jatketaan myös Unicefin antamaa tunnustusta, jonka myötä edistetään integrointia ja yhteisöllisyyttä. Kyseinen työ sopii yhteisöpedagogiopiskelijan työkentälle, sillä se edistää myös yhteisöllistä osaamista. Yhteisöllinen osaaminen näkyy tietynä kykynä, jolla voi työskennellä erilaisten yhteisöjen keskellä osallistavalla toiminnalla yhteisöllisyyden kehittämiseksi. Osallisuuden tukeminen kuuluu myös yhteisöpedagogin ammatillisuuden sisältöön. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018, 10.)

LÄHTEET

Bardy, Marjatta (Toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Juvenes – Suomen yliopistopaino, Tampere. Viitattu 14.6.2019

Hakalehto, Suvianna; Toivonen, Virve (Toim.) 2016. Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsingin kauppakamari Oy, Helsinki. Viitattu 14.6.2019

Hukkanen, Raija 2002. Psychosocial Problems of Children Placed in Children's Homes. Painosalama Oy, Turku. Viitattu 27.6.2019

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. Yhteisöpedagogin opinto-opas. Koulutuksen tavoitteet. Viitattu 18.11.2019

<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/07/yhteisopedagogi-opinto-opas-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf>

Isola, Anna-Maria; Kaartinen, Heidi; Leeman, Lars; Lääperi, Raija; Schneider Taina; Valtari, Salla; Keto-Tokoi, Anna; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2017. Mitä osallisuus on? – Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, Helsinki. Viitattu 5.8.2019

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karppinen, Seija 1999. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Teoksessa Tervonen-Arnkil, Kaisa (Toim.) Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi. 14 – 20, 71-76. Viitattu 27.6.2019

Kiilakoski, Tomi; Gretscher, Anu 2012. Muistiinpanoja demokratian oppitunnista.

Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla? Viitattu 5.8.2019

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf

Lammasaitta, Heidi 2011. Osallisuus ja yhteisöllisyys, lasten hyvinvoinnin lisääjinä sijaishuollossa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 27.6.2019

Lastensuojelulaki 13.4.2017/417. Viitattu 14.6.2019

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 18.11.2019

Ojasalo, Katri; Moilanen, Teemu; Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro Oy, Helsinki. Viitattu 6.7.2019

Oranen, Mikko 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Multiprint, Helsinki. Viitattu 29.6.2019

Pihlaja, Päivi; Viitala, Riitta 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. WS Bookwell Oy, Helsinki. Viitattu 14.6.2019

Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki – Käytäntö ja niiden soveltaminen. Edita Publishing Oy, Porvoo. Viitattu 29.6.2019

Saastamoinen, Kati 2018. Lapsi sijaishuollossa – Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Edita Publishing Oy, Keuruu. Viitattu 28.6.2019

Tanskanen, Ilona; Timonen-Kallio, Eeva (Toim.) 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, Tampere. Viitattu 29.6.2019

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 14.6.2019

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen>

Turun kaupungin uutiset 2018. Viitattu 15.8.2019

<https://www.turku.fi/uutinen/2018-04-18-suomen-unicef-myontanyt-turulle-lapsiystavallinen-kunta-tunnustuksen>

LIITTEET

LIITE 1:

Lasten kansio

Sisällys

Lasten kansio	39
1. Lasten kansio	41
2. Lasten oikeudet	41
3. Turvaverkosto	42
4. Valitusväylät	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
5. Osallistamismahdollisuudet ja osallistamisväylät	46
6. Osaston säännöt	51
7. Liite	52

1. Lasten kansio

Tämän kansion tarkoitus on antaa lapsille tietoa omista oikeuksista, turvaverkostosta, valitus- ja osallistamisväylistä, osallistamismahdollisuuksista asuinyksiköllä sekä muista asuinyksikön käytännöistä ja säännöistä. Jokaiselle otsikolle on oma välilehti, josta tiedot saa kätevästi esille ja luettua.

Kansio on tehty jokaiselle lastenkodissa asuvalle lapselle. Kansioon voi perehtyä ja tutkia itsenäisesti tai omahoitajan kanssa, jos olet epävarma tietyistä aiheista. Sinulla ja jokaisella lapsella on oikeus saada tietää omista oikeuksista ja tulla kuulluksi itseään koskevista asioista.

2. Lasten oikeudet

Lasten oikeuksien tarkoitus on korostaa ihmisarvoa sekä perheen ja yhteiskunnan välistä suhteita lasten oikeuksien toteuttamisessa. Unicefin Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) koskee eri maita ja kuntia sekä vanhempia ja yleisesti kaikkia täysi-ikäisiä. Sopimuksessa on sovittu alaikäisten (alle 18-v) kansalaisoikeudet, taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet. Lasten oikeuksien sopimus tähtää lapsien ihmisarvon vahvistamiseen ja erityisen suojelun varmistamiseen vaikeimmissa tilanteissa oleville lapsille. Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa ja sen on tarkoitus noudattaa myös *Lapsen oikeuksien sopimusta*. Lasten oikeuksien lisäksi lastensuojelussa noudatetaan *sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksia*.

- Jokaisella lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella on oikeus saada hyvänlaatuista sosiaalihuoltoa
- Lapsella on oikeus hyvään kohteluun ihmisarvoa, vakaumusta ja yksityisyyttä kunnioittaen
- Omat toivomukset, mielipide, etu, yksilölliset tarpeet, äidinkieli ja kulttuuri on otettava huomioon
- Lapsella on oikeus osallistua itseään koskeviin palavereihin ja päätöksiin. Lapsen mielipidettä kuullaan ja se huomioidaan päätöksiä tehdessä. Huomioiminen ei tarkoita, että aina toimittaisiin lapsen mielipiteen mukaisesti. Aikuisten velvollisuus on tehdä vastuullisia päätöksiä ja perustella ne lapselle.

Itsemääräämisoikeus

- Sinun itsemääräämisoikeuttasi on kunnioitettava sosiaalihuollossa
- Sinulla on oikeus vaikuttaa ja osallistua palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen
- Jos et ole täysi-ikäinen asiakas etkä kykene osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujesi suunnitteluun ja toteuttamiseen, sosiaalihuollon on tehtävä yhteistyötä sinun laillisen edustajasi, omaisen tai muun läheisen kanssa ja selvittää oma mielipiteesi
- Alaikäisen lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti

3. Turvaverkosto

Turvaverkostolla tarkoitetaan ympärilläsi olevaa turvallista lähiyhteisöä (lähipiiriä), joka koostuu tärkeistä ja turvallisista aikuisista, jonka puoleen voit kääntyä hädän, huonojen päivien tai muiden tärkeiden asioiden merkeissä. Lähiyhteisöllä tarkoitetaan ihmisiä, jotka ovat sinun kanssasi usein tekemisissä, kuten esimerkiksi vanhemmat, ohjaajat, opettajat ja valmentajat.

Tähän osioon voit laittaa juuri sinun turvaverkostoosi kuuluvat henkilöt. Voit pohtia myös turvaverkostoosi kuuluvat henkilöt ja lähiomaiset omahoitajan kanssa. Turvaverkoston voi myös sisällyttää ammatillisia ulkopuolisia tahoja, joista on apua ja tukea, kun sitä tarvitset.

(Edunvalvonta)

Oma lista turvaverkostosta, jonka lapsi voi ohjaajan kanssa täyttää. Omaan turvaverkostoosi kuuluu...:

(Esimerkiksi)

Vanhemmat:

Ohjaajat:

Opettaja:

Harrastuksen henkilöt:

Muu turvahenkilö:

4. Rajoittamistoimenpiteet ja valitusväylä

- **Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet**

Sijaishuollossa pätee myös laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemista. Samalla kun lastensuojelussa vallitsee lasten oikeudet, on erikseen lasten ja nuorten oikeudet sijaishuollossa, jota kutsutaan lyhyesti asiakaslaiksi. Asiakasta, eli tässä tapauksessa lasta ja nuorta on kohdeltava asianmukaisesti sekä tasa-arvoisesti. Lapsella ja nuorella on oikeus hyvään palveluun ja viranomaisen tai yksityisen tahon on työskenneltävä sopimuksen mukaan, joka on lapsen tai nuoren kanssa tehty. Tämä koskee asiakassuunnitelmaa sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus hyvään sosiaalihooltoon, jossa kunnioitetaan myös ihmisarvoa, päätösoikeutta sekä vakaumusta. Toivomukset ja mielipide on myös otettava aina huomioon, jonka lisäksi kulttuurista ja äidinkieli ovat tärkeitä huomioita. Lapsilla ja nuorilla on oikeus kuulla oikeudet, velvollisuudet, tuet ja palveluvaihtoehdot. Tämä tiedonjako on työntekijän vastuulla, jotta lapselle kerrotaan ne ymmärrettävästi.

Itsemääräämisoikeus on jokaisella lapsella ja nuorella, mikä tarkoittaa sitä, että lapsella on oikeus määrätä itse omista asioistaan mahdollisuuksien mukaan ikää huomioiden. Tästä huolimatta lapsi tai nuori ei aina mahdollisesti osaa itse ilmaista, millaista palvelua tai hoitoa haluaa ja tarvitsee. Tällaisessa tilanteessa sosiaalityöntekijä kysyy asiaan lapsen tai nuoren laillisen edustajan tai muun läheisen apua. Itsemääräämisoikeuden lisäksi lapsilla ja nuorilla on oikeus pyytää ja saada informaatiota itseä koskevista asioista. Lapset ja nuoret ovat myös velvollisia jakamaan tarvittavia tietoja ohjaajille, jolloin heillä on myös oikeus tietää, mihin heidän antamia tietoja käytetään. Tietojen tallennuspaikka on myös kerrottava lapsille ja nuorille, jonka lisäksi heille on annettava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin, jotka heitä koskevat. Informaatiota ja asiakirjoja, joita työntekijät saavat käyttöön on pidettävä salassa. Asiakaskirjasta saa antaa tietoa lapsen tai nuoren luvalla, mutta muuten vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia sijaishuollossa työskenteleviä ihmisiä.

Lastensuojelulaki valtuuttaa puuttumaan ihmisoikeuksiin suojelun ja varjelun perusteella. Rajoittamista harkitaan silloin, kun se on hyväksi itsellesi ja muille. Rajoittaminen on yleensä viimeinen vaihtoehto, jolla saadaan pidettyä lapsi turvassa ja saadaan hoidettua ongelmatilanteet. Tässä ovat yleisimmät rajoitukset, jolla suojelu sekä varjelu toteutetaan.

- Liikkumisvapauden rajoittaminen (LVR)

Lapselle voidaan asettaa määräaikainen kieltö laitoksen alueelta poistumisesta, jos se on huollon kannalta välttämätöntä ja edun mukaista. Liikkumisvapauden rajoittaminen voidaan asettaa, jos:

1. Lapsi on otettu huostaan sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään
2. Lapsi käyttäytyy laitoksessa 1. kohdassa mainitulla tavalla
3. Rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käytökseltä

Päätöksen on oltava kirjallinen ja muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Päätöksessä on oltava liitteenä valitusosoitus hallinto-oikeuteen. Laissa on määritelty liikkumisvapauden rajoittamisen enimmäisajat ja rajoituksen on oltava mahdollisimman lyhytkestoinen edellytysten täytyessä.

Rajoittaminen saa jatkua yhtäjaksoisesti enintään 30 päivää ja sen tekee sosiaalityöntekijä. Laitoksen johtaja tai ohjaaja saa tehdä 7 vuorokauden liikkumisvapauden rajoituksen. Päätös tulee antaa todisteellisesti tiedoksi 12 vuotta täyttäneelle lapselle (myös tätä nuoremmalle lapselle tavallisena tiedoksiantona) ja lapsen huoltajalle.

- Henkilökatsastus tai henkilötarkastus

Jos lapsella on itsellään päihteitä tai päihteisiin liittyviä tarvikkeita, ohjaajat ovat velvollisia takavarikoimaan tavarat. Samalla ohjaajat ovat velvollisia takavarikoimaan esineitä, joilla on mahdollista tai jotka on tarkoitettu itsensä tai muiden vahingoittamiseen.

Näitä ovat esimerkiksi:

- Terävät esineet tai teräaseet
- Päähteet ja niihin liittyvät esineet
- Muu K-18 - materiaali

Ohjaajat saavat tehdä henkilötarkastuksen (ratsauksen), jos ohjaajilla on perusteltu syy epäillä lapsen pitävän mukanaan kiellettyjä asioita vaatteissaan tai muuten yllään. Perustellulla syyllä ohjaajat ovat velvollisia myös tekemään henkilökatsastuksen (seulat), jos ohjaajilla on epäily päihteiden käytöstä.

Seuloihin voi sisältyä:

- Veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäyte
- Puhalluskoe

Seulojen ottamisen suorittaa lastenkodin määräämä terveydenhuollon henkilö tai useampi ohjaaja, jotka ovat samaa sukupuolta lapsen kanssa. Seulojen ollessa positiiviset, on toteutettava nollatoleranssin noudattamista, mikä tarkoittaa sitä, että lapsi ei ole koulukuntoinen. Samoilla perusteilla saadaan suorittaa myös **omaisuuden tai tilojen tarkastus**.

- **Yhteydenpidon turvaaminen ja rajoittaminen (YPR)**

Lastenkodissa asuville lapsille on kasvun kehityksen kannalta tärkeää, että jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet turvataan. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita lapselle läheisiä henkilöitä lastenkodissa tai lastenkodin ulkopuolella sekä pitää heihin yhteyttä. Yhteydenpitoa voidaan kuitenkin rajoittaa, jos:

- Yhteydenpito vaarantaa sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen, jolloin rajoittaminen on välttämätöntä
- Yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle ja kehitykselle tai turvallisuudelle
- Yhteydenpito tuottaa vaaraa muille lastenkodissa oleville ihmisille
- 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa. Sama kuitenkin koskee alle 12-vuotiasta lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota

Jos lapsi kokee väärinkohtelua tai kokee olevansa epäoikeutettu itseään koskevissa asioissa, on hänellä mahdollisuus valittaa muun muassa:

- Ohjaajalle
- Lastenkodin johtajalle
- Sosiaalityöntekijälle
- Sosiaaliasiamiehelle
- Edunvalvojalle

5. Osallistamismahdollisuudet ja osallistamisväylät

Lapsia motivoidaan lastenkodeissa osallistumaan itseään koskeviin asioihin, arjen toimintaan ja yhteisöllisyyteen. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että miten lapsi voi olla itse mukana arvioimassa, toteuttamassa ja määrittelemässä lastenkodin toimintaa, jota tehdään lapsen edun turvaamiseksi. Lapsen mukaan ottaminen käsiteltäviin asioihin ja osallisuuden mahdollistaminen lapselle merkittävässä ympäristöissä sekä yhteisöissä on ratkaisevaa lapsen ”minäku- van” kehittymisen näkökulmasta. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä. Lapsen oikeus osallisuuteen itseään koskevissa asioissa on suojattu lainsäädännöllä. Tässä yhteydessä lapsella tarkoitetaan alle 18 - vuotiaita kansalaisia. Lastensuojelulaki korostaa lapsien tärkeyttä osallistua itseään koskevien asioiden hoitamiseen, jonka vuoksi lasta aina kuullaan itseään koskevissa asioissa.

Lapsien osallistamista lastenkodeissa voidaan nähdä sisäiseltä ja ulkoiselta näkökulmalta. Tässä muutama seikka, jotta lapsi käsittäisi osallistamistavat

Sisäinen osallistaminen:

Sisäisellä osallistamisella tarkoitetaan lapsen osallistamista itseään koskeviin päätöksiin ja asioihin, kuten esim.

➤ **Asiakassuunnitelma:**

Lastensuojelulaissa on määrätty, että lapselle tehdään asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma on tehtävä ja tarkistettava yhteistyössä vanhemman, muun kasvattajan roolissa olevan laillisen edustajan, läheisen ja kasvatuksessa olennaisesti mukana olevan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kerätään sen hetkinen tilanne ja asiat, joihin tullaan vaikuttamaan, lapsen ja perheen tuen tarve, apupalvelut ja muut toimet, joilla vastataan tuen tarpeeseen, sekä aika, johon mennessä tavoitteisiin päästään. Suunnitelmaan myös kirjataan mukana olevien eriävät näkemykset ja mielipiteet tuen tarpeesta, sekä palvelujen ja muiden toimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa.

Lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi huostaanoton tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen tarve ja avun järjestäminen lapselle sekä vanhemmille tai muulle kasvatuksesta vastaavalle henkilölle. Suunnitelmaan kirjataan myös terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen järjestämistavat. Yhteydenpito ja yhteistoiminta omaisten sekä muiden läheisten ihmisten kanssa otetaan kirjauksissa huomioon, kuten myös tavoite perheen jälleen yhdistämisestä lapsen etujen mukaisella tavalla. Lapselle jaettavat käyttövarat ja tiedonanto käsitellään myös asiakassuunnitelmassa. Suunnitelmassa on myös mukana sosiaalityöntekijä, jonka kanssa sovitaan henkilökohtaisia tapaamisia.

Vanhemmille/kasvattajille tehdään erikseen asiakassuunnitelma, joka on vanhemmuuden tukemista varten, jos ei tätä nähdä tarpeettomana yhteistyössä. Suunnitelmassa arvioidaan muun palveluntarpeen arvioinnin lisäksi, että millä tavalla vanhemmille järjestettävässä erityisen tuen tarpeella voidaan edistää perheen jälleen yhdistämistä. Suunnitelma tehdään yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa.

➤ **Hoito- ja kasvatussuunnitelma** (mukana olevat tahot, työskentelytapa, lapsen etu, hyvinvointi ja turvallisuus)

Sijaishuolto paikan on tehtävä erikseen asiakassuunnitelman lisäksi oma hoito- ja kasvatussuunnitelma. Hoito- ja kasvatussuunnitelman on tarkoitus tuoda käytäntöön asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet, jotka ovat sovittu yhteistyössä ohjaajan, sosiaalityöntekijän, psykologin ja vanhempien tai muun läheisen kasvattajan kanssa. Tavoitteet pyritään siirtämään arkipäivän tavoitteiksi, jotta se kuvaisi sitä, että miten lapsen tarpeisiin

vastataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa seurataan ja tarkistetaan suhteessa arjen sujuvuuteen sekä asiakassuunnitelmaan. Rajoitustoimenpiteiden vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan on otettava huomioon. Lastensuojelulaista voi lukea lisää netistä.

➤ **Raha-asiat**

Lapselle annetaan tietty määrä kuukausirahaa. Rahan määrä määritty iän mukaan. Ohjaajat säilyttävät lasten rahakassoja, mutta lapselle on päätävävalta omien rahojen käyttöön.

1) alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan; ja

2) 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustuen määrästä

Lapsen asuinyksikön on pidettävä kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta. Kirjaukset on lähetettävä tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle vuosittain.

➤ **Itseään koskevat päätökset ja rajoitukset**

Lastensuojelulain 11 luvun lapsien perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvien sijaishuollon aikana olevien rajoitusten käytön tavoitteena on turvata lapsen vahvempi perusoikeus eli oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään huolenpitoon. Rajoitusten käytön tarkoituksena on huolehtia, että lapsi ei vaarantaisi omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai vahingoittaisi omaisuutta. Samalla tavalla myös varmistetaan sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen, että lapsi saisi turvallisen ympäristön ja tarvittavan tuen. Lasta ja vanhempia kuullaan aina rajoitusten ja päätösten tekemisen aikana. Lapsella on myös oikeus nähdä päätökset ja valittaa niistä, jos kokee kaltoinkohtelua. Lapsen kuulemiseen liittyy myös puhevalta. Lapselle tulee puhevalta 12-vuotiaana, jolloin lapsi voi hakea apua, vaatia palveluja ja vastustaa häntä koskevia päätöksiä. Yli 12-vuotiaalla lapsella on oikeus tutustua itseään koskeviin asiapapereihin ja lasta on kuultava todisteellisesti, kun päätöksiä tehdään. Hänelle on myös annettava tieto teh-

dyistä päätöksistä ja valitusmahdollisuuksista. Puhevallalla tarkoitetaan lainmukaista toimijuutta, jolloin voi itse puhua omasta puolestaan ja ilmaista omaa mielipidettä esim. päätöksissä. Alle-12 vuotiaan lapsen tapauksessa lapsen puolesta puhuu yleensä vanhemmat tai lapselle määrätty edunvalvoja.

Ulkoisen osallistaminen

Ulkoisella osallistamisella tarkoitetaan ulkopuolisia tekijöitä, jolla lapsi saadaan osallistumaan, vaikuttamaan ja toteuttamaan lastenkodin arkea ja lastenkotiin liittyviä asioita.

➤ Lastenkotien asiakasraati

Asiakasraati on kehitetty tehostamaan lasten vaikuttamista ja osallisuutta. Asiakasraadista kautta lapset voivat anonyymisti kertoa oman mielipiteensä, osallistumaan ja vaikuttamaan lastenkodin ja kaupungin toimintaan. Vaikuttamisen ja osallistumisen lisäksi pääsee ehdottamaan, kyseenalaistamaan ja kehittämään lastenkodin toimintaa. Raati kokoontuu omassa talossa noin 4-6 kertaa, jonka lisäksi kokoonnutaan 1 – 2 kertaa muiden talojen lasten ja ohjaajien kesken, jotka ovat mukana raadissa. Asiakasraatia järjestetään sitä varten, että kaikki halukkaat lapset saisivat äänensä esiin. Raati on turvallinen paikka, jossa voi puhua askarruttavista asioista. Samalla lapsi tai nuori pääsee vaikuttamaan omaan tulevaisuuteensa sekä omiin asioihin. Asiakasraatiin talon sisällä osallistuu 2 – 8 lasta, joihin voi osallistua myös entisiä lastenkodin asukkaita. Tätä kautta saadaan näkökulmaa myös siihen, että mitä asioita voidaan parantaa edeltäviltä vuosilta ja mitkä asiat ovat olleet positiivisia. Raateihin osallistuu myös kaksi ohjaajaa, jotka pysyvät aina samoina, vaikka lapset vaihtelisivat ympärillä.

➤ **Asuinyksikön yhteiset arkipuuhat (Ruokailut, siivouspäivät, asuinyksikön aktiiviteetit, yhteisöllisyys)**

Jokaisella asuinyksiköllä on omat arkipuuhat ja rutiinit, joita tulet tekemään yhteisesti osaston kesken, kuten esim. osastopäivät, ruokailut ja muut reissupäivät. Yhteisillä hetkillä ja tekemisillä pyritään kohottamaan ryhmähenkeä, jotta osaston lapset kokisivat mukavia hetkiä yhdessä ja mieleisen ilmapiirin ympärillesi. Yhteisen ryhmähengen tekeminen vaatii myös tekemistä yhteisen hyvän vuoksi, kuten osastosta huolehtiminen, jolloin samalla lapset oppivat kodinomaiset tavat huolehtia yhteisistä asioista. Tällä tavalla edistetään yhteisöllisyyttä asuinyksikön kesken, kun kaikki tekevät asioita yhdessä ryhmässä ja asioita ryhmän eteen.

Lastenkotipäivillä jokainen asuinyksikön lapsi on paikalla, jolloin voidaan suunnitella yhteistä tekemistä. Kyseessä voi olla yhteisiä reissuja tai yhteistä tekemistä.

Ruokailut ja siivouspäivät ovat osa asuinyksikön ohjelmaa, jotka luovat johdonmukaista ja säännöllistä rutiinia lapsille. Ruokailuhetket ovat yhteisiä ja tiettyinä aikoina joka päivä, jolloin lapset syövät yhdessä ohjaajien ja mahdollisten vierailijoiden kanssa. Siivouspäivinä jokaiselle lapselle on omien huoneidensiivouksen lisäksi osaston yleinen siivousvastuu, jolloin lapsilla on omat alueet osaston siivouksessa.

➤ **Asuinyksikön lastenkokoukset**

Asuinyksiköllä järjestetään säännöllisesti lastenkokous, jossa lapset ja nuoret pääsevät kertoamaan omia kuulumisia viikosta sekä saavat oman äänen esiin. Ohjaajat muistuttavat ja tiedottavat muutoksista viikko-ohjelmissa, sekä kysyvät lapsilta mahdollisia toiveita tulevaisuudelle, jolloin lapset voivat antaa oman mielipiteen esim. reissutoiveista, talon sisäisistä asioista tai muusta askarteleavasta asiasta. Tämä on mahdollisuus lapselle kertoa omasta viikosta, jakaa mielipiteitä asuinyksikön sisällä ja mahdollisesti toivoa jotain!

6. Asuinyksikön säännöt ja arvot

- Jokaisella lapsella on oikeus täydelliseen koskemattomuuteen
- Kiusaamista tai uhkailua ei hyväksytä, eikä myöskään henkistä tai fyysistä väkivaltaa
- Jokaisella lapsella on oikeus yksityisyyteen
- Jokaisella lapsella on oma huone eikä toisten huoneisiin mennä kuin luvan kanssa
- Jokaisen lapsen kanssa toimitaan yksilöllisyys huomioiden
- Tuloajat, kännykän käyttö ja muut kasvatukselliset säännöt tehdään jokaisen lapsen kanssa erikseen, lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen
- Jokaisen lapsen mielipidettä kuunnellaan niin hänen omissa kuin talon yhteisissäkin asioissa
- Jokainen lapsi saa osallistua omiin palavereihinsa, oman iän ja kehitystason mukaan
- Asuinyksikön tiloista ja yhteisistä tavaroista pidetään huolta

Liite

Tässä on lasten oikeudet, jotka on määritelty Unicefin lasten sopimuksen mukaan.

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
3. Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu.
4. Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.
5. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.
6. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
7. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.
8. Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaisuhteensa.
9. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.
10. Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä.
11. Valtioiden on estettävä lasten laittomat kuljetukset maasta.
12. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
13. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.
14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.
15. Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.
16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.
17. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa

aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.

18. Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.

19. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

20. Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.

21. Lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.

22. Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.

23. Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.

24. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.

25. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.

26. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.

27. Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.

28. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.

29. Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista.

30. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.

31. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.

32. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.

33. Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.

34. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

35. Valtioiden on estettävä lapsikauppa.

36. Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.

37. Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vapauden riistoa saa käyttää vasta viimeisenä keinona ja tällöin lasta on kohdeltava inhimillisesti ja hänen ikänsä huomioiden.

38. Alle 18-vuotiasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia. (Ikäraja nostettu lisäpöytäkirjassa viidestätoista kahdeksaantoista vuoteen.)

39. Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä.

40. Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.

41. Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.

42. Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.

43. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.

44. Valtioilla on velvollisuus raportoida säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta.

45. Erityisjärjestöillä, UNICEF:illa ja muilla YK:n elimillä on oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytäntöönpanoa.

(Unicef 2019.)

LIITE 2: Ryhmähaastattelujen runko

Alkukysymykset:

- Mistä lastenkodista kaikki ovat?
- Kaikkien rooli? (Ohjaaja vai talon johtaja?)
- Osastojen kokoonpano (Monta lasta?)

Osallisuus:

- Ovatko lapset perillä oikeuksista?
- Haluavatko lapset vaikuttaa?
- Miten osallisuus näkyy teillä?
- Mitä koette, että lasten olisi tärkeä tietää?

Konkreettinen tuotos:

- Millaisessa muodossa se olisi kätevin?
- Tuleeko jokaiselle oma?
- Miten siitä saadaan sopiva jokaiseen lastenkotiin?

LIITE 3: Havainnointirunko

Muista:

- Pidä muistiinpanovälineet raportointihuoneessa
- Kirjoita keskusteluista pienetkin seikat osallisuuteen liittyen
- Lähesty jokaista omana yksilönä
- Muista kirjata asiat jälkeensä, vaikka ei olisi muistiinpanovälineitä mukana

Huomioi havainnoinnin aikana:

- Mitä lapsi tietää? (Omasta osallistumisesta)
- Miten osallisuus näkyy tällä hetkellä?
- Asiakaslähtöisyys
- Asenne vaikuttamiseen (Nuortokokoukset ja viikkopalaverit)
- Lasten ja ohjaajien välinen dialogi
- Mitkä tekijät estävät osallisuuden toteutumista?

LIITE 4: Benchmarking-runko

Kerro itsestäsi ja selitä missä asiassa lähestyt (Opinnäytetyö ja sen aihe)
Kerro myös omasta lastenkodistasi, jossa työskentelet

Alkukysymykset:

- Kuka olet ja missä roolissa työskentelet?
- Millainen arki on teidän toiminnassa?
- Työskentelyä ohjaavat arvot?

Osallisuuden toteutuminen

- Miten osallisuus toteutuu teillä lainmukaisten menetelmien lisäksi?
- Onko osallisuutta varten tehty aikaisemmin konkreettista teosta?
- Mitkä tekijät yleensä estävät osallisuuden toteutumista?

Kehitys

- Miten osallisuutta mielestäsi pitäisi kehittää?